

NATURRESERVATET STÖMNE, ARVIKA KOMMUN

BESLUT

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap. 5 § miljöbalken (1998:808) om nya inskränkningar och skäl gällande naturreservatet Stömne i Arvika kommun med tillhörande föreskrifter och skötselplan. Detta beslut gäller tillsammans med ursprungligt beslut om bildande av naturreservatet Stömne från 1990-02-06, dnr 231-39-89.

Syfte med naturreservatet

Delar av syftet med naturreservatet har förändrats över tiden varpå Länsstyrelsen nu anser att följande ska utgöra naturreservatets syften:

Området är avsatt som naturreservat med syftet att skydda och bevara en av landets nordligaste förekomster av sammanhängande ekbestånd. Vidare att bevara den tilltalande kultur- och naturmiljön i anslutning till Stömne herrgård med ekhagar, blandskogar, bäckravin och åkrar samt att främja allmänhetens naturstudier och friluftsliv.

Inom ramen för Natura 2000 är en viktig del av syftet också att uppnå och upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de enligt habitatdirektivet utpekade naturtyperna *Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ*, och *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ* samt de enligt fågeldirektivet utpekade fågelarterna *vitryggig hackspett*, *gråspett*, *spillkråka* och *kungsfiskare*.

Stömnes naturreservat ska förvaltas med syftet att:

- bevara det – ur kulturhistorisk, biologisk och pedagogisk synvinkel – intressanta området med dess välbevarade och rika industrihistoriska bakgrund med kvarvarande park- och trädgårdselement, natursköna och variationsrika naturområden, samt sin intressanta och artrika flora och fauna
- bevara de värdefulla livsmiljöerna betad ekhagmark, bäckravin samt skogsbestånd med naturskogs kvalitet med särskild prioritering att värna om ek och andra ädellövträd i bestånden
- bevara de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för dessa livsmiljöer i gynnsamt tillstånd
- strukturer som t.ex. död ved och gamla grova träd ska förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning
- friluftsliv ska kunna bedrivas i hela naturreservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets biologiska, geologiska och kulturhistoriska bevarandevärden

Syftet uppnås genom att inget egentligt skogsbruk bedrivs i området och att områdets orördhet bibehålls genom att exploatering och arbetsföretag i området förhindras.

Syftet uppnås även genom att områdets tillgänglighet för friluftslivet gynnas genom god framkomlighet via vandringsledsystem, tillgång på rastplatser, toalettanordning samt goda möjligheter till information och upplevelser av områdets kulturhistoriska, biologiska och geovetenskapliga värden.

Föreskrifter

Länsstyrelsen beslutar om nedanstående föreskrifter för att tillgodose syftet med naturreservatet. Dessa föreskrifter ersätter tidigare meddelade föreskrifter i beslut 1990-02-06, dnr 231-39-89.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att nå syftet med naturreservatet samt den uppföljning som anges i den till detta beslut hörande skötselplanen. Föreskrifterna ska inte heller utgöra hinder för förvaltare att genomföra eller upphandla den skötsel som ska genomföras enligt till beslutet hörande skötselplan.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap. 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter, om det finns särskilda skäl.

A. Föreskrifter enligt 7 kap. 5 § miljöbalken om inskränkningar i den rätt att använda mark- och vattenområden som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet:

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. uppföra ny byggnad
2. bedriva täktverksamhet och annan verksamhet som förändrar områdets ytformer som att schakta, utfylla, tippa, gräva eller dämna
3. anordna upplag annat än för jordbrukets behov eller för upplag av faunadepåer i enlighet med skötselplan
4. plöja, harva eller fräsa annan mark än den som i skötselplanen redovisas som åker
5. anlägga ny väg eller väsentligt förändra befintlig väg t.ex. genom breddning av väg
6. uppföra stängsel eller andra hägnader med undantag av hägnad kring bebyggd tomtplats eller för jordbrukets behov
7. ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle med undantag i anslutning till tomtmark, vandringsleder, parkeringsplats och rastplatser
8. bedriva markförbättringsåtgärd som dikning, invallning, kalkning eller gödsling
9. använda kemiska eller biologiska bekämpningsmedel

Utan länsstyrelsens tillstånd är det förbjudet att

10. avverka och plantera skog
11. dra fram mark- eller luftledning

Föreskrift A1 gäller ej inom befintlig tomtmark för fastighet Stömne 1:24 under förutsättning att samråd först har skett med Länsstyrelsen.

Föreskrift A8 ska inte tillämpas på gödsling av åkermark för jordbrukets behov.

Föreskrift A10 undantas gällande avverkning av planterad granskog samt för röjning i trädskiktet i anslutning till fastighet Stömne 1:24 och Stömne 1:10 i enlighet med tillhörande skötselplan.

Föreskrifter enligt 7 kap. 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång:

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med naturreservatet:

1. anordningar för utmärkning av och upplysning om naturreservatet
2. anordningar för friluftsliv och tillgänglighet av naturreservatet
3. undersökningar av markslag, landskapselement, växt- och djursamhällen samt arter som ett led i uppföljningen av syfte och mål med naturreservatet
4. skötselåtgärder i enlighet med skötselplanen

C. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap. 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i naturreservatet i övrigt (gäller även markägare och innehavare av särskild rätt).

Utöver vad som annars gäller i lagar och författningar är det i naturreservatet förbjudet att:

1. framföra motordrivet fordon annat än på anvisade vägar
2. parkera annat än på anvisade platser
3. uppställa husvagn annat än för tillfälligt dagsbesök på anvisad p-plats
4. medföra ej kopplad hund eller annat lösgående husdjur
5. skada eller ta bort död ved såsom lågor, torrträd och torra grenar
6. plocka eller gräva upp örter, mossor, lavar eller trädsvampar
7. göra upp eld
8. utan länsstyrelsens tillstånd i näringssyfte organiserat utnyttja området, samt för skolor och institutioner att regelmässigt utnyttja området för att utföra vetenskapliga eller andra undersökningar

Markägare och innehavare av särskild rätt undantas från föreskrift C2 och C7.

I samband med vetenskapliga undersökningar kan Länsstyrelsen meddela undantag från ordningsföreskrifterna under C8. Till vetenskapliga undersökningar räknas bl.a. den del av länsstyrelsens regionala miljöövervakning som utförs i samråd med naturvårdsförvaltningen, undersökningar inom ramen för uppföljning av åtgärdsprogram för hotade arter samt inventeringar av vissa organismgrupper.

Fastställande av skötselplan

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken fastställer Länsstyrelsen den i bilaga 4 redovisade skötselplanen för naturreservatet.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Stömne naturreservat
Län	Värmland
Kommun	Arvika
N2000-beteckning	SE 0610155
Lägesbeskrivning	I Glafsfordens dalgång på västra sidan i direkt anslutning till Stömne by.
Församling/Socken	Stavnäs
Topografisk karta	10C NO
Ekonomisk karta	10 C 8f
Naturgeografisk region	21a – Sydöstra Norges och sydvästra Sveriges kuperade barr- och lövskogslandskap
Kulturgeografisk region	Värmlands och Dalslands dalbygder
Fastigheter	Del av Stömne 1:3, Stömne 1:1, Stömne 1:10, Stömne 1:24, Stömne 1:19
Areal	Ca 30 ha
Förvaltare	Länsstyrelsen Värmland

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Ärendets beredning

Stömne herrgård med omnejd har en historik som gammal kulturbygd med hög andel ädellövträd där särskilt de stora sammanhängande ekbestånden uppmärksammas. Flera av de ekar som påträffas inom området är mellan 300-500 år gamla. Den goda tillgången på ek gör området växtgeografiskt intressant och Stömne räknas som en av Sveriges nordligaste förekomster av sammanhängande ekbestånd vilket var en av de främsta anledningarna till att området avsattes som naturreservat 1968. Naturreservatet håller vidare ytterligare höga biologiska, kulturhistoriska och geologiska värden samt goda förutsättningar att främja möjligheten till friluftsliv, naturstudier och upplevelse för besökare av området.

I samband med revidering av skötselplan för naturreservatet gjorde länsstyrelsen bedömningen att det finns skäl att göra tillägg och ändringar av naturreservatets syfte och föreskrifter från det tidigare beslutet enligt 7 kap. 5 § miljöbalken. Bakgrunden till ändringarna är följande:

- Förändrad markanvändning med skötsel av skogsbestånd och markyta för att förbättra områdets syften för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv.
- Tillägg och borttag av föreskrifter för att bättre tillgodose naturreservatets värden.
- Förändringar i beslut och skötselplan för att bättre tillgodose önskemål från fastighetsägare inom naturreservatet.

Remissinstansernas och sakägares synpunkter

Ägare till fastighet Stömne 1:24, Kent Helmersson, har via telefonkontakt den 30 oktober 2009 inkommit med önskemål om att reviderat reservatsbeslut och skötselplan på ett tydligare sätt ska öppna upp möjligheten att glesa i det träd- och buskskikt som omsluter hans fastighet. Detta för att åstadkomma en ökad ljus- och luftgenomsläpplighet då han känner att värdet på hans fastighet kraftigt försämras genom det fuktiga och mörka läge som naturreservatets täta trädskikt skapar. Han är även orolig över skada på sin fastighet genom fallande grenar eller träd, då flera av de stora träden börjar bli murkna och viss risk finns för att de ska rasa. Han önskar därmed att Länsstyrelsen godkänner nedtag av ett flertal större träd som idag skuggar och skymmer hans tomt samt att det finns en öppning i skötselplanen för att det även framledes ska vara möjligt att avverka kommande problemträd. Vidare finns önskemål om att själv kunna ta ned sly i anslutning till sin fastighetsgräns.

Kent Helmersson framlägger även önskemål om undantagande från föreskrift A1 angående dispens för uppförande av ny byggnad. Detta då han vill kunna ha möjlighet att bygga en mindre förrådsbyggnad och carport på sin tomt.

Naturvårdsverket framlägger synpunkter om att det reviderade reservatsbeslutet skiljer sig från gällande reservatsbeslut. Exempelvis ska enligt gällande beslut ändamålet med naturreservatet tryggas genom att lämna områden till fri utveckling. Detta kommer inte till uttryck i föreliggande revideringsförslag. Naturvårdsverket ser dels risker i sak med ett sådant förändrat ändamål, dels risk för otydlighet över vad som egentligen gäller för naturreservatet. Naturvårdsverket föreslår därför att föreliggande förslag arbetas om för att bättre överensstämja med gällande reservatsbesluts syfte och föreskrifter och att det gällande beslutet därefter upphävs i samband med att nytt reservatsbeslut tas. Vidare föreslår Naturvårdsverket att gällande beslut från 1929-10-22, dnr 84-1024-1928, N:O 2160 om naturminne för naturminneseiken upphävs under förutsättning att naturreservatet tillgodoser att aktuell ek framöver skyddas.

Wermlands Ornitologiska Förening ställer sig positiva till reservatsbeslut och skötselplan men föreslår att en fågelinventering bör inkluderas i kvalitetsmålen.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) framlägger i sitt remissyttrande förslag på viss komplettering och revidering av texten för de delar av beslut och skötselplan som rör beskrivning av områdets geologi. Vidare noteras att det inte finns några undersökningstillstånd utförda inom reservatsområdet. SGU hänvisar till ytterligare information om de berggrundsgelogiska förhållandena i SGUs berggrundskarta över Värmlands län, SGU serie Ba 45 och över de hydrogeologiska förhållandena i SGUs översiktliga grundvattenkarta över Värmlands län, SGU serie Ah 19.

Kulturmiljö på Samhällsbyggnad vid Länsstyrelsen i Värmland har lämnat in synpunkter och förslag på viss komplettering och revidering av texten för de delar av reservatsbeslut, skötselplan och områdesbeskrivning som har koppling till kulturhistoriska värden. Bland annat påpekas behovet av att utföra en landskapsanalys och parkhistorisk undersökning av hela Stömneområdet för att återfinna, dokumentera och säkerställa de kulturhistoriska lämningar som finns kvar från

bruksperioden. Vidare finns önskemål om att utföra en trädvårdsplan för lövträdsallén samt att videbuskagebeståndet i skötselområde 7 tas bort i sin helhet.

Ingen erinran från övriga.

Länsstyrelsens bemötande av inkomna synpunkter

I dialog med Kent Helmersson diskuterades lösningar för hur en utglesning i träd- och buskskikt ska kunna göras utan att riskera att hota naturreservatets biologiska och upplevelsemässiga värden samtidigt som hans önskemål beaktas. Länsstyrelsen anser det vara befogat att tillåta att skogsbeståndet närmast hans fastighet (Stömne 1:24) samt närmast Stömne herrgård (Stömne 1:10) får ett öppnare och mer städat utseende genom att träd och buskar tas ned i rimlig mängd. Som ett första steg ska ett åttatal träd i närområdet av tomterna tas ned genom Länsstyrelsens försorg inom tidsperioden 2010-2014. Diskussion över vilka träd som ska tas ned görs i samråd med Kent Helmersson. Efter denna period bör en årlig besiktning av trädskiktet närmast fastigheterna Stömne 1:24 och Stömne 1:10 göras mellan Länsstyrelsens reservatsförvaltare och berörda fastighetsägare för att diskutera eventuella behov av ytterligare avverkning. Vidare godkänner Länsstyrelsen att ägaren till fastighet Stömne 1:24 på egen hand och utan att behöva söka tillstånd får ta ned fingertjockt sly 5 meter från sin fastighetsgräns. Godkända mål och åtgärder för nedtag av träd, borttag av sly och bortröjning av död ved i området närmast hans fastighet beskrivs närmare i skötselplanen under skötselområde 9.

Beträffande byggnation av mindre förrådsbyggnad och carport anser Länsstyrelsen att det saknas rimliga skäl för att hindra detta och befintlig tomtmark för fastighet Stömne 1:24 undantas därför från föreskrift A1. Dispens kommer därmed inte att krävas men med anledning av områdets höga kulturhistoriska och upplevelsemässiga värde ska fastighetsägaren inför en planerad byggnation ta kontakt med Länsstyrelsens reservatsförvaltare. Detta för att genom samråd diskutera lämplig placering och utseende på byggnaderna så att de på bästa sätt smälter samman med omgivande miljö och inte påverkar kulturmiljö, landskapsbild eller upplevelsevärde negativt.

Vid genomgång av naturreservatets samlade värden i samband med revidering av reservatsbeslut och skötselplan anser Länsstyrelsen att de naturvärden som finns inom reservatsområdet inte gynnas av fri utveckling. Stömnes biologiska, kulturhistoriska och upplevelsemässiga värden är i hög grad kopplade till den höga andel lövskog med dominans av ädellöv som råder inom naturreservatet. För att värna och gynna dessa värden krävs i större utsträckning än tidigare reservatsbeslut föreslagit en ökad skötsel med att friställa grova träd samt hålla undan igenväxande ung gran. Med anledning av detta anser Länsstyrelsen att det finns skäl att även i skogsbestånd med naturskogs kvalitet ha kvalitetsmål om att hålla efter andelen gran och att fri utveckling därmed inte är ändamålsenligt. Länsstyrelsen anser vidare att de förändringar av inskränkningar, skäl och syfte som föreslås för Stömnes naturreservat inte kan ses som tillräckligt synnerliga skäl enligt 7 kap. 7 § första stycket miljöbalken för att upphäva beslut från 1990-02-06, dnr 231-89-89. Beträffande upphävande av naturminne från 1929-10-22, dnr 84-1024-1928, N:O 2160 så instämmer Länsstyrelsen med Naturvårdsverket i frågan men anser att denna process bättre görs som ett separat ärende.

I förslaget för reviderad skötselplan framgår önskemålet av att inventera naturreservatet på de enligt fågeldirektivet utpekade fågelarterna *vitryggig hackspett*, *gråspett*, *spillkråka* och *kungsfiskare*. Med tanke på naturreservatets goda förutsättningar för fågelfaunan så håller Länsstyrelsen med Wermlands Ornitologiska Förening om att en större mer heltäckande fågelinventering vore lovvärt att göra i Stömne. Då en sådan inventering är svår att koppla till ett specifikt skötselområde utan snarare skulle göras i samtliga områden av naturreservatet placeras förslaget under övriga inventeringsförslag i del 3.3 av skötselplanen.

Länsstyrelsen har tagit till sig SGUs synpunkter och gjort de ändringar i texten som föreslagits i deras remissyttrande.

De synpunkter som inkommit från samhällsbyggnad på Länsstyrelsen har beaktats och i stort finns inga större avvikande åsikter utan flertalet av de förslag som framkommit har lagts till i dokumenten. Att som föreslås helt ta bort skötselområde 7 anses däremot som en alltför stor förändring och som samtidigt riskerar att hota höga biologiska värden då detta område är utpekat som en värdefull fågellokal. Idagsläget görs därför bedömningen att detta område sparas.

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING OCH INTRESSEPRÖVNING

Beskrivning av omgivande landskap och naturreservatet

Stömnebygden ligger inom det geologiskt intressanta området Gillbergsskålen, ett område uppkommet genom vulkanisk aktivitet vilket resulterat i en mineralrik berggrund som ger förutsättningar för en rik och särpräglad växtlighet. Området täcks till större delen av finsediment av silt eller lera som ger en god jordmån. Växtgeologiskt är Stömnebygden intressant genom sitt rikliga bestånd av ekskog på nordgränsen av sitt naturliga växtområde.

De goda odlingsbetingelserna är mycket troligt en anledning till att Stömnebygden har gamla anor som jordbruksbygd. I landskapet finns gott om odlingslämningar så som odlingsrösen, odlingsdiken, vidkroniga hagmarksträd och liknande vilka minner om äldre tiders brukande av marken. Området har också varit en viktig bruksort under 1600-talet och fram till mitten av 1900-talet då bl.a. ett stångjärnbruk, en koppargruva och en trämassefabrik fanns i anslutning till Stömne by och Glafs fjorden. Stömne herrgård som ligger i direkt anslutning till naturreservatet har gamla anor och finns nämnd i jordeboken från 1540. Själva huvudbyggnaden är privatägd och ingår inte i naturreservatet men delar av den tidigare herrgårdsparken och ägorna ligger inom naturreservatet och där går fortfarande att utläsa spår från området tidigare utseende genom t.ex. äldre stigsystem, inplanterade gamla frukt- och ädellövträd och odlingsspår.

Sin ringa storlek till trots så innehåller Stömne naturreservat ett flertal naturtyper av högt biologiskt intresse med hög variationsrikedom vilket ger goda förutsättningar för att en stor andel organismer och arter kan trivas. Naturreservatets särmärke är tillgången på ekhagar med ett flertal grova, flerhundraåriga ekindivider, bl.a. en naturminnesek som fridlystes redan 1929 för sin imponerande storlek och ålder. Ekhagarna på Stömne är utpekade inom Natura 2000 naturtypen *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ* och inom dessa ytor finns en rik kärlväxtflora med hög diversitet. På de solbelysta ekarna har ett flertal värmeälskande och rödlistade lavar påträffats och även flera karaktäristiska skalbaggar har noterats. Utöver ekhagarna finns det ytterligare intressanta naturmiljöer inom naturreservatet så som en lummig

ravinskog med hög andel ädellövträd och en rik lundartsflora i anslutning till den naturligt meandrande bäcken Styggbäcken. Inom dessa områden har påträffats en hög andel intressanta och ovanliga arter av bl.a. kärlväxter och svampar. Styggbäcken mynnar ut i Glafsforden vilken är en viktig lokal för en inhemsk art av storöring. Vid undersökningar har även noterats andra fiskarter så som elritsa, abborre och berg- och/eller stensimpa. Naturreservatet håller även en rik fågelfauna med ett flertal noterade arter som finns registrerade på den svenska rödlistan för hotade arter t.ex. mindre hackspett, skogsduva, nötkråka, rördrom, kungsfiskare samt vitryggig hackspett. Den vitryggiga hackspetten är extremt sällsynt och ett åtgärdsprogram för arten finns upprättat för att rädda kvar arten och alla dess följarter inom landet. Stömnebygden anses vara av högt intresse genom sin goda tillgång på lövskog och områdena är därför utpekade som vitryggsområden i det nationella åtgärdsprogrammet.

Stömne har även ett högt bevarandevärde för upplevelse och naturstudier. Kombinationen av ett naturskönt landskap, en variationsrik natur och en intressant kulturhistoria tillsammans med områdets lättillgänglighet med vandringsleder, rastplatser, toalettmöjlighet och information gör Stömne till ett attraktivt frilufts- och upplevelseområde.

Motiv till skydd

Med hänsyn till naturreservatets höga biologiska, kulturhistoriska, geologiska och sociala värden kvarstår Länsstyrelsens tidigare bedömning att detta är ett mycket skyddsvärt område vars värden endast kan säkerställas genom att området skyddas som naturreservat. För att säkerställa och öka områdets samlade värden anser Länsstyrelsen att en revidering av föreskrifter och skötselåtgärder för naturreservatet är befogat.

Föreslagna åtgärder i den reviderade skötselplanen (bilaga 4) är en del i Länsstyrelsens arbete med främst tre regionala miljömål:

- *Levande skogar*; skydd av området ingår i delmål 1, undantagande av ytterligare arealer skyddsvärd skogsmark från skogsproduktion. Förvaltning av området ingår i delmål 2, förstärkt biologisk mångfald och hänsyn till kulturlämningar vid ev. skogsavverkningar ingår i delmål 3, skydd för kulturmiljövärden.
- *Ett rikt odlingslandskap*; skydd, skötsel och bevarande av herrgårdsallén samt av områdets ängs- och betesmarker med tillhörande kulturbärande landskapselement är viktiga delar i delmålen 1 och 3 för bevarande av den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena kopplat till odlingslandskapet.
- *Ett rikt växt- och djurliv*; skydd, upprättande och bevarande av livsmiljöer är den viktigaste delen i agerandet för att uppfylla delmålen 1 och 2, att hejda förlusten av biologisk mångfald och att förbättra bevarandestatusen för hotade arter.

Länsstyrelsen gör bedömningen att detta är ett mycket skyddsvärt område vars naturkvaliteter endast kan säkerställas genom att det undantags från generellt skogsbruk och arbetsföretag som påverkar mark, flora och fauna.

Överensstämmelse med planer, internationella åtaganden, miljökvalitetsmål m.m.

Förändringen av skötselåtgärder och föreskrifter för naturreservatet Stömne är en del i Länsstyrelsens arbete med att uppnå delmålen 1 och 2 inom miljökvalitetsmålet "Levande skogar", delmålen 1 och 3 inom miljökvalitetsmålet "Ett rikt odlingslandskap" samt delmålen 1 och 2 inom miljökvalitetsmålet "Ett rikt växt- och djurliv". Beslutet följer även riktlinjer för prioritering av naturreservatsskydd och Sveriges internationella åtaganden om skydd av den biologiska mångfalden.

Naturreservatet och dess omgivning har även ett värde för kulturmiljövården och delar av naturreservatet utgörs av fornlämningsområden vilka skyddas enligt kulturminneslagen (1988:950).

Skydd och förvaltning av naturreservatets trädskikt, och då främst de grova, äldre träd som finns, samstämmer väl med genomförandet av det nationella åtgärdsprogrammet "Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet". Målsättningen att skapa ökad andel död ved i området går i linje med föreslagna åtgärder i det nationella åtgärdsprogrammet för vitryggig hackspett.

Beslutet bedöms vara förenligt med en från allmän synpunkt godtagbar användning av mark- och vattenresurserna enligt 3 och 4 kap. miljöbalken. Beslutet strider inte mot kommunal översiktsplan eller detaljplan och är därmed förenligt med 7 kap. 8 § miljöbalken.

Intresseprövning

I reservatsbildningsprocessen ingår som en del att i alla frågor göra en vägning mellan enskilda och allmänna intressen med den utgångspunkten att det ska finnas en rimlig balans mellan de värden som ska skyddas genom förbudet/inskränkningen, och den belastning som förbudet/inskränkningen har för den enskilde. Länsstyrelsen menar att den avgränsning av naturreservatet och de inskränkningar som gjorts av markanvändningen är nödvändiga, och att de inte går längre än vad som behövs för att uppnå syftet med naturreservatet (se nedan). Länsstyrelsens ställningstagande i denna del har skett med tillämpning av proportionalitetsprincipen.

Upplysningar

Länsstyrelsen är enligt punkten A2 bilagan till förordningen (1998:900) om tillsyn enligt miljöbalken, ansvarig för att bedriva tillsyn över naturreservatet. Särskild tillsynsman anlitas. I tillsynen ingår att övervaka att reservatsföreskrifterna följs. Enligt 29 kap. 2 och 2 a §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats med stöd av 7 kap miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid mot meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap. 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Hur man överklagar, se bilaga 5

Beslut i detta ärende har fattats av landshövding Eva Eriksson. Föredragande har varit byrådirektör Liv Lötberg. I den slutliga handläggningen har även deltagit miljörättsjurist Karin Sjöberg och antikvarie Fredrik Berg.

Eva Eriksson

Liv Lötberg

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Översiktskarta
3. Områdesbeskrivning
4. Skötselplan
5. Hur man överklagar

Sändlista

Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

Björn Runemyr, Stömne Gård, 671 95 KLÄSSBOL

Jan Teodor Solberg, Stömne herrgård, 671 95 KLÄSSBOL

Kent-Olov Helmersson, Stömne, Lilla Herrgården, 671 95 KLÄSSBOL

BERGVIK SKOG VÄST AB, Trotsigatan 25, 791 71 FALUN

Rut Sylvia Maria Larsson, Hillringsberg, Lyserud 1, 670 20 GLAVA

Arvika kommun, 671 81 ARVIKA

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 STOCKHOLM

Lantmäteriet, Box 288, 651 07 KARLSTAD

Skogsstyrelsen Region Svea, Box 387, 651 09 KARLSTAD

Sveriges geologiska undersökning, Box 670, 751 28 UPPSALA

Naturskyddsföreningen, c/o Torbjörn Westerberg, Länsförbundet i Värmland, Verkstadsgatan 1,
652 19 KARLSTAD

Wermlands Ornitologiska Förening, c/o Jan Rees, Soldattorpet 48, 653 50 KARLSTAD

Värmlands Botaniska Förening, c/o Per Larsson, Fallängsvägen 39 A,
671 51 ARVIKA

Värmlands läns jaktvårdsförbund, Box 65, 660 60 MOLKOM

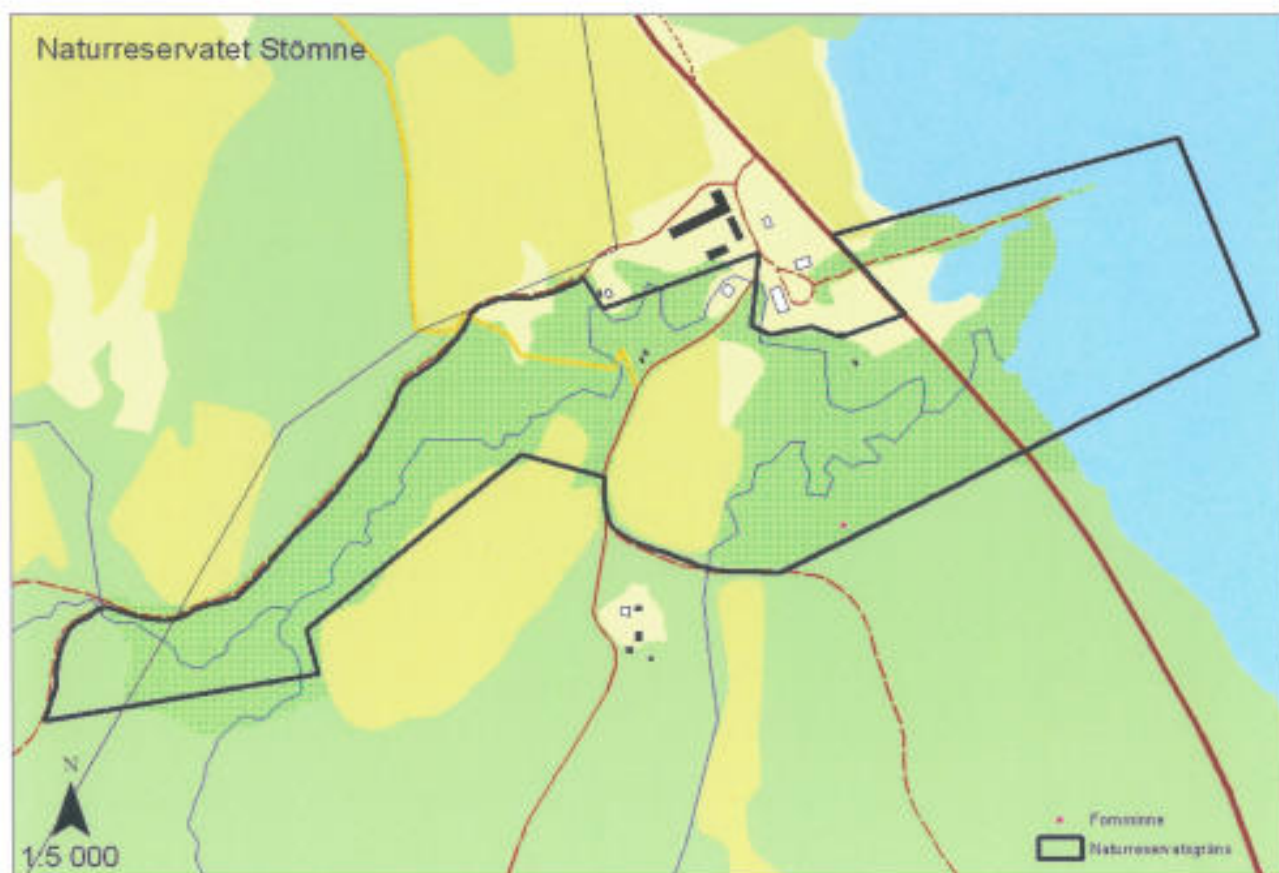
Lantbrukarnas Riksförbund, Länsförbundet i Värmlands län, Lillerud, 660 50 VÅLBERG

Reservatsskötare Egon Jacobsson, Lilla Tinnhöjden, 670 35 GUNNARSKOG

Samhällsbyggnad

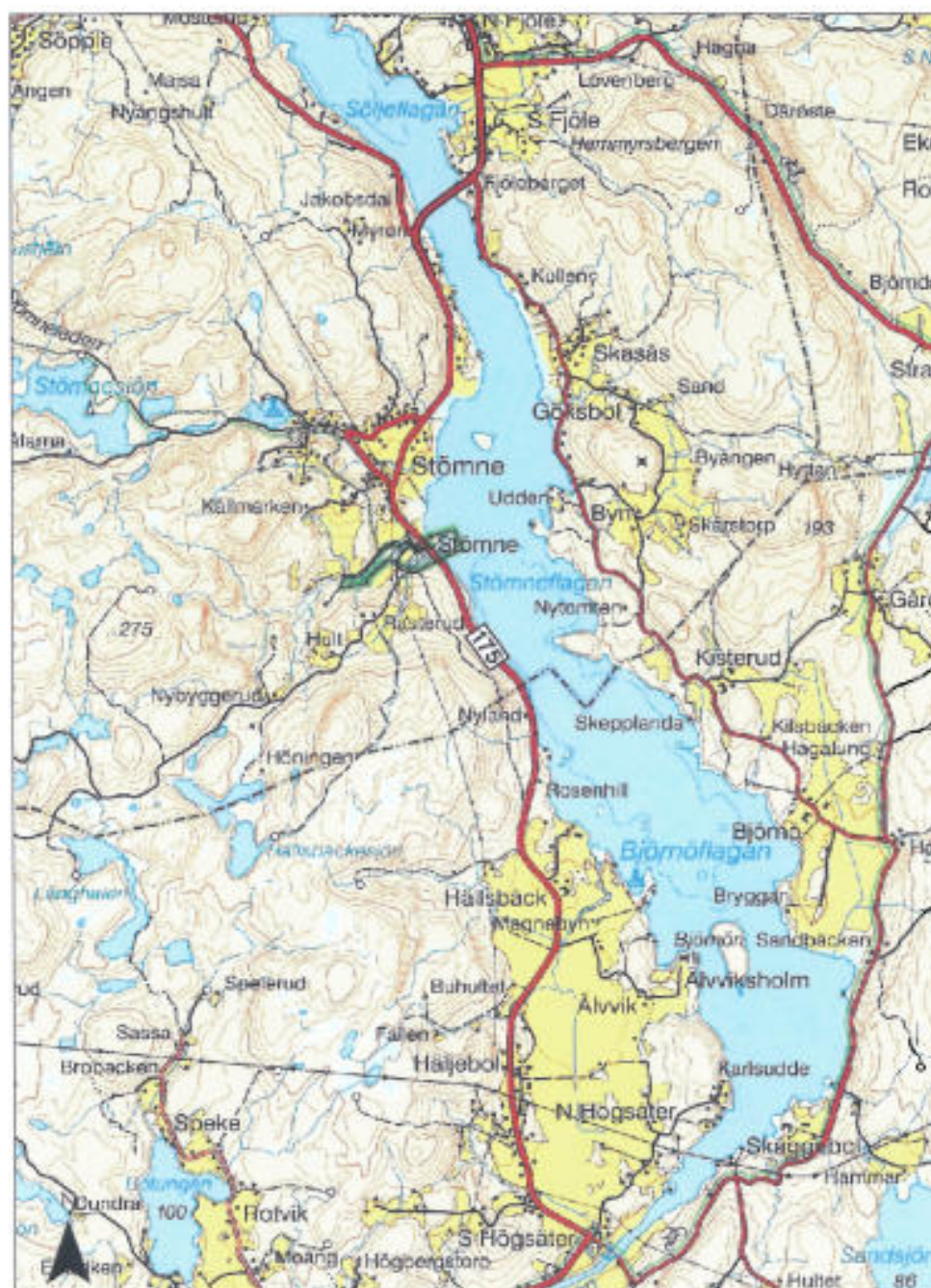
Areella näringar

Naturvård

Copyright Lantmäteriverket 2009, dnr 106-2004/188

Beslutskarta för naturreservatet Stömne (heldragen svart linje)

Copyright Lantmäteriverket 2009, dnr 106-2004/188

Översiktskarta (1:50 000) för naturreservatet Stömne (skrafferat område)

OMRÅDESBESKRIVNING FÖR NATURRESERVATET STÖMNE

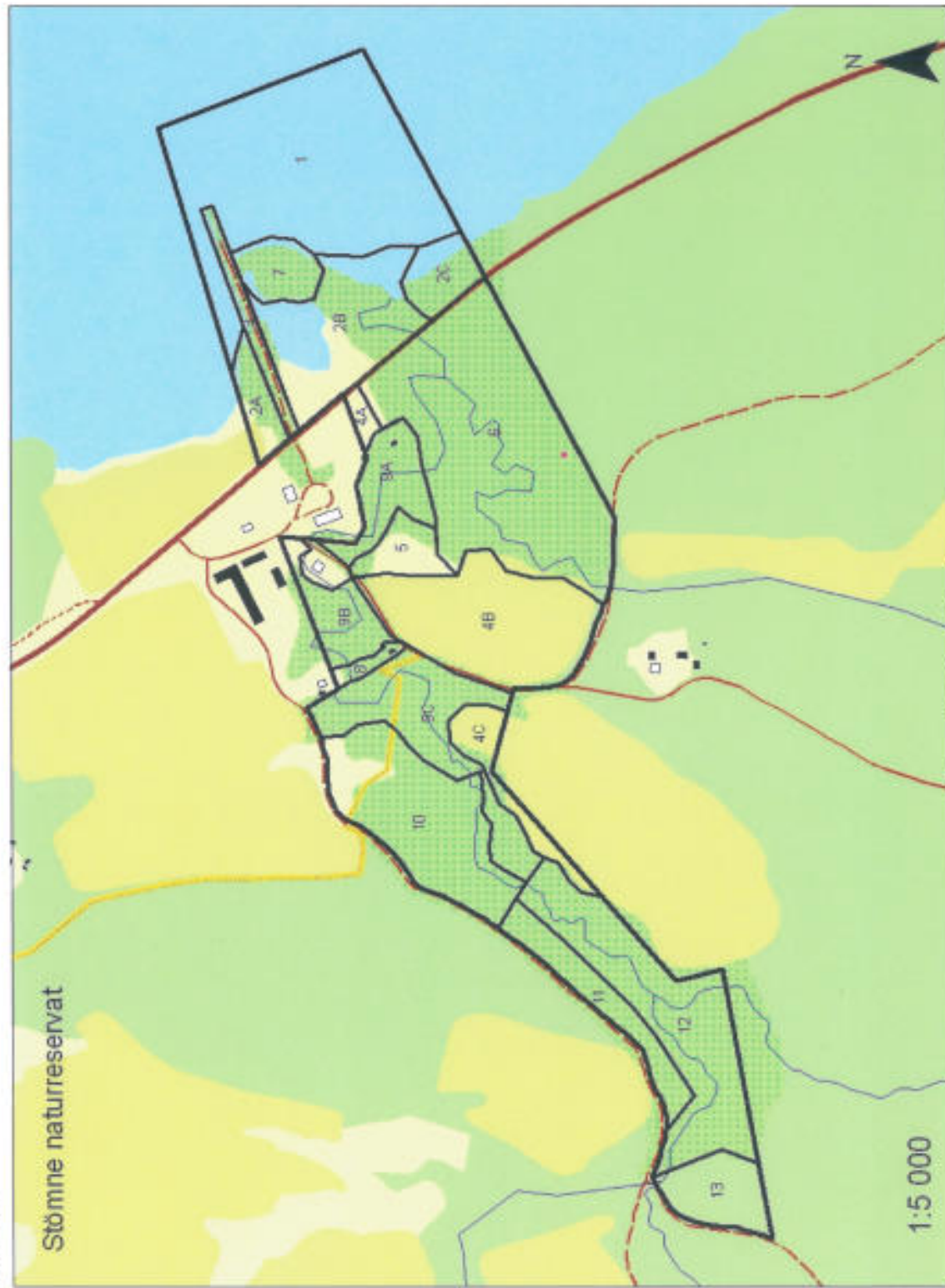
Stömne naturreservat ligger beläget vid samhället Stömne i Stavnäs socken och genomkorsas av väg 175 mellan Nysäter och Arvika. Naturreservatet utgörs huvudsakligen av ett bäckdalgångsområde, utbildat kring Styggbäckens nedre lopp och mynning vid sjön Stömneflagan, vilken är en del av Glafs fjorden. Reservatsgränsen löper strax intill Stömne herrgårdsbyggnad och delar av park- och fruktträdgården, som tidigare varit en viktig del av herrgårdsanläggningen, ingår idag i naturreservatet. Inom naturreservatet finns en hög andel ek och andra ädellövträd, vilket med hög sannolikhet delvis är en rest från bruksperioden då bl.a. ädellövträd planterades in. Intressanta skalbaggsfynd inom Stömne, med arter som kräver lång kontinuitet av grov ekved, indikerar emellertid även möjligheten att den höga kvantiteten ek är en naturlig rest som förekommit i området långt innan herrgårdens dagar.

Inom området finns ett flertal olika naturtyper bl.a. ekhage, meandrande bäck, örtrik granskog, triviallövskog, alsumpskog och strandäng. Variationen av naturtyper bidrar ihop med områdets intressanta geologi och långvariga hävd till att Stömne har en hög biologisk mångfald med många intressanta och ovanliga arter.

Figur 1 och 2, Stömne har höga biologiska värden bl.a. orsakade av den variation av naturtyper som finns inom naturreservatet, t.ex. örtrika granskog med dess höga tillgång på död ved (t.v.) och kuperad ekhage (t.h.). Foto: Liv Lötberg

1. Delområden

Figur 1. Delområdeskarta

Naturvård
Liv Lötberg

1.1 Beskrivning av delområden

1.1.1 Delområde 1: Öppen vattenyta

Naturreseptatet angränsar i öster till Stömneflagan vilken är en del av den långa Glafsforden som löper från Sulvik i norr och mynnar ut i Vänern vid Säffle i söder.

1.1.2 Delområde 2: Strandnära betesmark

2A) Norra delen av en betad strandäng som i nuläget årligen betas av häst eller nöt. Området begränsas i söder av den ca 240 meter långa lövträdsallé som löper från herrgården ner till herrgårdsbryggan vid Glafsforden. Trädsikt saknas inom ytan men lövsly och spireabuskage börjar dyka upp och bör på sikt hållas efter för att frilägga den visuella upplevelsen av herrgårdsallén från nordväst. Fältsiktet är frodigt med hög andel bredbladiga gräs och fuktängsarter.

2B) Söder om herrgårdsallén ligger ytterligare en betad strandäng med friska - våta markförhållanden som i nuläget årligen betas av häst. Vid regnrika somrar ligger stora delar av arealen under vatten. Styggbäcken mynnar i SO ut i Stömneflagan.

Krontäckningen varierar och ytan består både av öppna, halvöppna och slutna partier. I trädsiktet växer i huvudsak grova till halvgrova individer av ek, al och björk. På sina håll har en relativt hög andel lövsly samt spireabuskage börjat komma upp, vilka med jämna mellanrum måste röjas bort för att hindra igenväxning. Fältsiktet har en varierande flora med gott om arter knutna till fuktängar så som fackelblomster, kärrsilja och starr.

2C) Mellan Stömneflagan och Styggbäcken ligger ett mindre område som idag inte betas eftersom betesdjuren inte kan komma dit. Detta medför en ökad uppkomst av slytillväxt och högvuxen ogräsvegetation. Trädsiktet består i huvudsak av löv med bl.a. mellangrov björk och al.

1.1.3 Delområde 3: Lövträdsallé

Allé vilken främst består av äldre ädellövträd planterad mellan Stömne bruksherrgård och herrgårdsbryggan vid Glafsforden. Allén avdelas av riksväg 175 mellan Arvika och Nysäter. Träden har varierande ålder och trädslagssammansättning.

1.1.4 Delområde 4: Öppen gräsmark

4A, B, C) Inom reservatet finns ett flertal mindre öppna ytor, vilka i huvudsak används som åkermark för vallodling med undantag för delområde 4A som används som gräsmatta till Stömne herrgård.

Naturvård
Liv Lötberg

Foto 3. Markerna närmast sjön hålls öppna genom bete. Notera emellertid behovet av att hålla efter uppslag av spirea som sprider sig i området. Foto: Liv Lötberg

1.1.5 Delområde 5: F.d. fruktträdgård

Strax söder om herrgårdsbyggnaden ligger ett område med historik som fruktträdgård. De gamla fruktträden är, utöver några döende körsbärsträd, borttagna och delvis utbytta mot ung ek. Inom området har det även kommit upp ett flertal bukettformade sälgar av olika ålder och dimension. Flera av dessa börjar dö och viss frihuggning vore önskvärt. Andra trädslag inom ytan är ask, lönn och hägg.

Den näringsrika marken täcks idag i huvudsak av en frodig ogräsvegetation med högvuxna arter som nässlor, åkervinda och älggräs. Området har de senaste åren hållits öppet genom röjning med röjsnöre men framöver kommer marken att användas som hästhage. Strax intill vandringsleden som löper längs med delområdet ska en s.k. faunadepå med solbelyst död ved samt med tillhörande informationstavla skapas.

Naturvård
Liv Lötberg

1.1.6 Delområde 6: Örtrik blandskog med dominans av gran

Tätt blandskogsbestånd av naturskogskvalitet vilken domineras av grov gammal gran samt med höga inslag av ädellövträd så som ask, lönn, lind, alm, bok och hassel. De höga inslagen av ädla lövträd är högst troligt en rest av områdets tidigare användningsområde som herrgårdspark. Därefter har gran kommit in i området och idag är huvuddelen av granarna över hundra år och har uppnått ett imponerande omfång. Det finns en hög andel stående och liggande död ved av olika dimension och ålder inom beståndet. Detta substrat är värdefullt för många olika organismer, bl.a. har flera sällsynta trädtickor påträffats inom området, t.ex. blackticka, vilken är rödlistad som sårbar. Fågelarter som gråspett, spillkråka och mindre hackspett, vilka är arter knutna till döende och död ved har vid ett flertal tillfällen noterats inom beståndet.

Fältskiktet är frodigt av frisk örttyp med arter som strutbräken, stinksyska, lundstjärnblomma, ormbär och lundarv. Mitt inne i området finns en trefaldighetskälla med en enkel sittbänk.

1.1.7 Delområde 7: Ung lövskog

Strax väster om Stömneflagan har en ung triviallövskog i huvudsak bestående av al och vide vuxit upp. Trädskiktet är slutet vilket ger känslan av att vara innesluten i ett lövat rum. Beståndet har ett rikt fågelliv med gott om sjungande småfågel på våren. En delvis spångad vandringsled ger besökaren möjlighet att vandra från slutet av allén i delområde 3 ut i strandbetesängen i delområde 2B.

1.1.8 Delområde 8: Öppen, näringspåverkad yta

Gräsyta där det tidigare stått ett växthus som nu är borttaget men smårester av glas och bråte finns ännu kvar på platsen. Marken är kraftigt näringspåverkad och uppslag av brännässla, åkertistel och hundkex växer meterhögt över hela ytan, med undantag av parkeringsplatsen och runt toaletten där ytan kontinuerligt klipps med gräsklippare. Förslagsvis bör en ensam ek planteras inom ytan med avsikten att få bli grov och smälta samman med omgivande ädellövskog.

1.1.9 Delområde 9: Boreonemoral ädellövskog

9A) Lövblandskog av varierad ålder och trädslagssammansättning, bland annat finns ett antal grova ekar samt en hel del grå- och klibbal. Andelen död och döende ved är hög.

Fältskiktet är av frodig lundkaraktär med arter som strutbräken, ormbär, stinksyska och lundarv.

9B) Lövblansskog av varierad ålder och trädslagssammansättning. Närmast Styggbacken växer främst al, asp och björk. Längre in i beståndet finns även en del ädellövträd. Inom beståndet finns gott om stående och liggande död ved. Området gränsar mot privat tomtmark och det kan

Naturvård
Liv Lötberg

behövas ta ned träd som riskerar orsaka fara för byggnader eller liknande. Vidare ska det vara tillåtet för tomtägaren att ta ned fingertjockt lövsly närmast sin tomtgräns.

9C) Blandskog som domineras av triviallöv som asp, al och björk med visst inslag av ett antal grova ekar som idag trängs med intillväxande träd- och buskskikt. I buskskiktet finns en del hassel och döende enar. För att öka beståndets tillgång på död ved och solexponerade gläntor bör manuell ringbarkning och högkapning t.ex. runt grova ekar och aspar göras som komplement till självvallring.

Fältskiktet är på sina håll relativt artrikt med arter som blåsippa, liten blåklocka, prästkrage och gökärt.

1.1.10 Delområde 10: Ekhage

Till stor del tack vare reservatsbeslutet har man kunnat bevara denna hage med dess imponerande eksolitärer någorlunda intakt. Flera av ekarna är av en ålder på 300 - 500 år. Den grövsta av ekarna är sedan 1929 skyddad som naturminne.

Trädskiktet består av ett flertal eksolitärer samt tätare bestånd av yngre ekar och andra lövträd så som björk, al och sälg. Det finns även ett antal kraftiga hasselbuskbestånd och några enar. Fältskiktet varierar mycket med terrängen; nere i svackor och i närheten av Styggbacken växer en lundartad flora med arter som strutbräken, trolldruva, desmeknopp och tvåblad medan det uppe på högryggarna växer arter mer anpassade till torrare förhållanden så som gökärt, blåsuga, liten blåklocka och ängsvädd.

Ekhagens främsta naturvärden påträffas i de gamla ekarna där noteringar finns på flera rödlistade arter av insekter, lavar och fåglar. Hagen hade innan reservatsbeslutet börjat växa igen men har under de senaste decennierna öppnats upp, dels genom bete men även genom manuell avverkning av träd- och buskskikt, för att återskapa tidigare utseende. Denna utglesning av trädskiktet bör successivt fortsätta då flera av de gamla solitärerna ännu är alltför skuggade.

1.1.11 Delområde 11: Lövträdsdominerad blandskog

Blandskogsbestånd med hög andel asp där flera individer är grova. Ett flertal grövre ekar finns också inom området, särskilt i närheten av den skogsbilväg som gränsar till området. Det finns även en del hägg, sälg och hassel i beståndet, arter viktiga för bl.a. insekter och fåglar. Fältskiktet är tämligen rikt med arter som blåsippa, trolldruva, gökärt och ängsvädd.

Naturvård
Liv Lötberg

1.1.12 Delområde 12: Styggbäckens närmaste omgivning

Styggbäcken slingrar sig i meanderslingor genom hela reservatet och mynnar ut i Stömneflagan. Styggbäcken anses generellt vara fiskrik och äldre noteringar talar för att bäcken håller en stam av storöring, inhemsk för Glafs fjorden. Att bäcken har god tillgång på fisk är även något som bekräftas genom flertalet iakttagelser av fiskande fåglar som gråhäger, rördrom och kungsfiskare längs med bäcken.

För att få aktuella data på huruvida öringbeståndet ännu fortlever krävs elfiskeinventeringar av bäckens fiskbestånd. Skulle den lokala stammen öring ännu leva kvar så är det befogat att satsa åtgärder för att stärka dess överlevnadsmöjligheter. Ett första steg innan lösningar med fisktrappor och yngelbottnar anläggs är emellertid att få kunskap om dels andel fisk och arter, dels normalvattenflödet i bäcken. Idag begränsas bäckens flöde bl.a. av en stor bäverdamm som ligger strax utanför naturreservatsgränsen och som ev. måste tas bort.

Marken närmast Styggbäcken är mycket näringsrik något som går att utläsa i den frodiga och artrika floran. Trädsiktet består till stor del av al vilket är ett trädslag som gärna växer på fuktig mark och som även klarar långa perioder av översvämning genom att rotsystemet växer upp till s.k. alsocklar. Delar av beståndet har karaktären av alsumpskog med ett fuktigt mikroklimat som gynnar en rad känsliga mossor, lavar, svampar och landmollusker.

I fältsiktet växer stora bestånd av strutbräken, vilken närmast kan ses som är en karaktärsart för Stömne. Vidare finns andra lundartsväxter som springkorn, desmeknopp, besksöta, trolldruva, stinksyska och lundarv.

1.1.13 Delområde 13: Planterad granskog

I västra kanten av naturreservatet finns ett mindre bestånd med planterad granskog på blockrik mark. I utkanten av beståndet samt i gläntor finns inslag av asp och björk. Granskogen bör snarast avverkas och en lövträdsdominerad skog tillåtas komma upp genom i huvudsak fri utveckling.

Naturvård
Liv Lötberg

SKÖTSELPLAN FÖR NATURRESERVATET STÖMNE

1 Syftet med naturreservatet

Området är avsatt som naturreservat med syftet att skydda och bevara en av landets nordligaste förekomster av sammanhängande ekbestånd. Vidare att bevara den tilltalande kultur- och naturmiljön i anslutning till Stömne herrgård med ekhagar, blandskogar, bäckravin och åkrar samt att främja allmänhetens naturstudier och friluftsliv.

Inom ramen för Natura 2000 är en viktig del av syftet också att uppnå och upprätthålla gynnsam bevarandestatus för de enligt habitatdirektivet utpekade naturtyperna *Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ*, och *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ* samt de enligt fågeldirektivet utpekade fågelarterna *vitryggig hackspett, gråspett, spillkråka* och *kungsfiskare*.

2 Beskrivning av bevarandevärden

2.1 Administrativa data

Objektnamn	Stömne
RegDOS-nummer	2002157
Kommun	Arvika
Markslag och naturtyper (ha):	
Skogsmark	Ca 14 ha
Örtrik blandskog med dominans av gran	5,5 ha
Boreonemoral ädellövskog	2,8 ha
Lövträdsdominerad blandskog	1,0 ha
Ung lövskog	0,6 ha
Planterad granskog	0,9 ha
Ålskog vid Styggbäcken	3,0 ha
Odlingsmark	Ca 9,4 ha
Lövträdsallé	0,4 ha
Strandbete	2,7 ha
Ekhage	2,6 ha
F.d. fruktlund	0,5 ha
Åker och öppen gräsmark	3,6 ha
Sötvatten	Ca 6 ha

Naturvård
Liv Lötberg

Sjö Bäck	5,5 ha -
Total areal	Ca 30 ha
Prioriterade bevarandevärden: Markslag	Betad hagmark med ek, gammal skog med hög dominans av ädellövträd, bäckravin
Strukturer	Grova träd, ihåliga träd, ädellövträd, död ved, solexponerad lövved, betespräglad flora, fuktigt mikroklimat, rinnande vatten
Arter	Rödpalpad rödbeck <i>Ampedus hjorti</i> , barkrödbeck <i>A. cinnabarinus</i> , orange rödbeck <i>A. nigroflavus</i> , lövfjällknäppare <i>Laeon fasciatus</i> , avlång flatbagge <i>Gryocharis oblonga</i> , <i>Xyletinus pectinatus</i> , <i>Cryptophagus falax</i> , robust tickgnagare <i>Dorcatoma robusta</i> , nordlig plattbagge <i>Dendrophagus crenatus</i> , violettbandad knäppare <i>Harminius undulatus</i> , rödbrun blekspik, skuggorangelav, gransotdyna, ullticka, rynkskinn, blackticka, springkorn, trolldruva, desmeknopp, strutbräken, vittryggig hackspett, gråspett, spillkråka, mindre hackspett, skogsduva, kungsfiskare
Kulturmiljöer	Bruksherrgård, allé, park- och trädgårdsfragment, hagmarksträd, odlingsspår, trefaldighetskälla
Friluftsliv	Upplevelse. Förståelse av kulturhistoriska och ekologiska sammanhang.
Bevarandeplan finns: Naturtyper	Örtrika, näringsrika skogar med gran

Naturvård
Liv Lötberg

Arter	<i>av fennoskandisk typ (9050)</i> <i>Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ (9070)</i> <i>Vitryggig hackspett (A239)</i> <i>Gråspett (A234)</i> <i>Spillkråka (A236)</i> <i>Kungsfiskare (A229)</i>
Berörda åtgärdsprogram för hotade arter:	<i>Vitrygg</i> <i>Särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet</i>

2.2 Historisk och nuvarande mark- och vattenanvändning

Fornfynd som gravhögar och fornborgar daterat till järnålder visar att Stömne med omnejd har varit bebott och brukat redan för 2500 år sedan. Att Stömne är en jordbruksbygd med gamla anor framkommer tydligt i landskapet genom hög förekomst av odlingslämningar som t.ex. rösen, odlingsdiken och äldre stängsling vilket kombineras med igenväxande hagmarker och ångar där vidkroniga ädellövträd idag trängs med igenväxande träd- och buskskikt. Bygdens agrara (jordbruksbaserade) näringar kompletterades under 1600-talet med anläggandet av ett av Glafsfordens äldsta stångjärnbruk och fram till mitten av 1900-talet fungerade Stömnebygden som ett viktigt brukssamhälle.

Kopparförande malmåder upptäcktes på 1620-talet på hemmanet Västra Stömnes mark och privilegier för gruvbrytning utfärdades 1622. Gruvan blev emellertid snart ödelagd och nya gruvor öppnades istället 1661 och 1669 ca 5 km norr om Stömne invid vägen mot Sölje samt vid Anneberg väster om Stömne. Vid ett fall i Stömneälven strax öster om nuvarande Hammartjärn på hemmanets Västra Stömnes mark anlade 1693 bröderna Nils och Erik Borgström vid Borgviks bruk en stångjärnshammar och två härdar för 500 skeppund årligt smide. Stångjärnbruket expanderades under 1700- och 1800-talet och 1824 utökades verksamheten med ett manufakturverk för spik-, knippjärns- och plogsmide, spisar och hästskor. Utmed Stömneälvens dalgång uppfördes en rad bruksbyggnader med kvarn, kolmagasin, stångjärnssmedja, spiksmedja och såg. En stålugn anlades vid bruket 1831 efter utfärdat tillstånd från Bergskollegiet. 1863 var allt stångjärnssmide nedlagt vid bruket, och två år senare anlades det första valsverket med vällugn i västra Värmland vid Stömne bruk. Samtidigt anlades en mekanisk verkstad samt ett gjuteri som tillverkade allehanda hushållsgods samt de stora valsarna till valsverket. 1866 anlades en 1,3 km lång hästdriven järnväg mellan stångjärnssmedjan och lastageplatsen nere vid Stömneflagan. Stömnebanan gick utmed bäckravinen mellan bruksområdet och Gammelbryggan och revs 1891. Banvallen har därefter använts som promenadstig under namnet Kärleksstigen. Två segelskutor, Hedda och Amiralen, fraktade brukets produkter och andra förmödenheter mellan Stömne bruk och Göteborg. Båda skutorna var byggda vid ett båtvarv invid Stömne brygga. På 1860-talet byggdes där även ångbåten Hedda.

Naturvård
Liv Lötberg

Konkurrensen från andra järnbruk blev under slutet av 1800-talet för hård och trots att Stömnejärnet ansågs vara bland det bästa i handeln lades såväl valsverket som huvuddelen av spiksmidet ned år 1886. Gjutgodstillverkningen fortsatte dock i mindre skala fram till 1910.

Järnbruksperioden efterträddes av träbaserade verksamheter och en ångsåg anlades invid Glafs fjorden söder om den gamla lastageplatsen. 1887 startade en sulfittfabrik med tillverkning av pappersmassa som 1911 övergick till produktion av sulfatmassa. Bland annat så tillverkades den välkända Stömne pappen som användes för isolering av väggar och tak i bostadshus. Sulfattillverkningen vid Stömne lades ned 1939 och fabriksbyggnaderna användes därefter bl.a. som fiskodling och äppelmusteri. För ytterligare information om Stömnebygdens industrihistoriska bakgrund hänvisas till skriften Järnbruk Pappersbruk Glasbruk i Arvikabygden av Annalena Nordström.

Ekonomiska kartan från 1880-talet visar att huvuddelen av de då öppna markerna utgjordes av ängs- och hagmarker med höga inslag av grova lövträd, i synnerhet grova ekar. Andra vanligt förekommande trädslag var bl.a. en och hassel. Stora delar av strandområdena längs med Stömneflagan utnyttjades vid sekelskiftet som strandängsbete. Enligt häradskartan från 1850-talet bestod den bygdenära skogen främst av lövträd så som ek, al, asp och björk. På sina ställen i området finns noteringar om att skogsbete och säteridrift pågick till viss del. I samband med bruksperiodens slut planterades stora delar av Stömnebygden igen med granskog och strandängsbetet upphörde vilket ledde till att ängarna växte igen med vass och sly.

Den herrgårdsbyggnad som ligger i kanten av Stömne naturreservat har gamla anor och finns omnämnd i jordeboken från år 1540. Den nuvarande huvudbyggnaden är en rest från bruksperiodens storhetstid och byggdes på 1700-talet men tillbyggdes under början av 1800-talet då bl.a. tornet på huset byggdes. Vinkelställt mot huvudbyggnaden låg två flygelbyggnader varav den södra eldhärjades på 1860-talet. Utmed Styggbacken anlades under början av 1800-talet en park med en mångfald av utländska träd- och prydnadsbuskar samt ett flertal ekar. Lövträdsallén planterades under samma tidsperiod utmed framfartsvägen från herrgårdsbyggnaden och ned till Nybryggan vid Stömneflagan. Vidare anlades stora trädgårdsanläggningar öster och söder om herrgården. Den ekhage som finns i naturreservatet är en rest av herrgårdsparkens glansdagar och består av ett flertal praktfulla, månghundraåriga ekar. En av ekarna är benämnd som naturminne och fridlystes år 1929.

Naturvård
Liv Lötberg

Figur 1 och 2. Den imponerande naturminneseken (t.v.) samt lövträdsallén ner mot Glafs fjorden (t.h.) är inte enbart biologiskt viktiga utan har även ett kulturhistoriskt värde. Foto: Liv Lötberg

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

En av anledningarna till naturreservatets rika och särpräglade växtlighet är att Stömnebygden tillhör ett av de mer geologiskt intressanta områdena i länet. Naturreservatet med omnejd ligger inom den s.k. Gillbergaskålen, som kännetecknas av talrika överskjutningsskollor och andra tektoniska gränser. Inom naturreservatet består berggrunden av tonalit och granodiorit, s.k. Åmålsgranitoider. Vidare ligger Stömne inom det två mil långa stråk av hyperit som löper från Glafs fjordens sydligaste del och mot sydväst. Hyperit är en basisk bergart vars vittringsprodukter ger en avvikande och riklig växtlighet.

Området runt Stömne täcks till större delen av finsediment som vid SGUs (Sveriges Geologiska Undersökning) kartläggning bedömts som siltiga. Dessa har dock i allmänhet ett lerigt inslag. Det kan dock vara svårt att utan kornstorleksanalys avgöra om silt eller lera är den dominerade jordarten. Dessa sediment har avsatts i en fjordliknande miljö. Reservatsområdet är vidare genomskuret av raviner där grundvattenutflöden har eroderat sig ner till den underliggande moränen och därmed visas finsedimentens mäktighet i området. Den underliggande moränen har ett innehåll som avspeglar en mer lokal lättvittrad berggrund som ger goda förutsättningar för en rik vegetation.

Naturvård
Liv Lötberg

Stömne är växtgeologiskt intressant genom sin rika förekomst av naturliga ekbestånd på nordgränsen av artens utbredningsområde.

2.3.2 Kulturhistoriska bevarandevärden

Naturreservatet Stömne med dess intilliggande välbevarade herrgårdsbyggnad, park, ekhagar och lövträdsallé ger en tydlig förmimelse över äldre tiders odlings- och brukslandskap och är därför av högt kulturhistoriskt intresse. Idag saknas emellertid kunskap över området och det är önskvärt med en landskapsanalys och parkhistorisk undersökning för att återfinna, dokumentera och säkerställa de park- och trädgårdsfragment som ännu finns kvar i området.

Trots att landskapet idag förändrats till ett mer slutet skogslandskap finns ändå rester kvar av det öppna odlingslandskap med betade skogar som en gång omgärdade Stömne herrgård. De grova ekar som står i naturreservatets ekhage har funnits där under åtskilliga hundra år och fungerar som ett biologiskt kulturarv över äldre tiders markanvändning. Den del av området som varit Stömne herrgårdspark är idag igenväxt och har övergått till en örtrik skog av naturskogskaraktär med höga biologiska värden. Trots detta finns mycket som minner om den tidigare parkmiljön, bl.a. så är de gamla stigarna ännu tydliga och brukas idag mestadels som vandringsleder. Vidare lever en hel del av troligen mestadels inplanterade ädellövträd så som lind, hästkastanj, poppel, alm och bok kvar i begränsad skala inne i skogsbeståndet. Vidare påträffade Länsstyrelsen vid ett besök i oktober 2007 flera platser med kulturhistoriskt ursprung bl.a. ett stenbelagt dämme av något slag. Ytterligare arkeologiska undersökningar av naturreservatet är befogat.

Inom Stömne finns vidare två källor, varav åtminstone den ena ska vara en mytomspunnen trefaldighetskälla. Ingen ytterligare information om denna har dessvärre ännu kunnat fås fram.

2.3.3 Biologiska bevarandevärden

En av de främsta anledningarna till att området avsattes som naturreservat var att skydda och vårda en av Sveriges nordligaste förekomster av sammanhängande ekbestånd. Området är växtgeografiskt intressant genom sitt rikliga bestånd av ädellövträd och antaganden finns att flera av lövträdsarterna runt om Stömnebygden är postglaciala relikter från en varmare tidsperiod. Ekhagarna inom naturreservatet sträcker sig i huvudsak ovanför naturreservatets dalsidor och visar på en långvarig period av öppenhet där flertalet av de vidkroniga ekarna uppges vara mellan 300-500 år gamla. Den största av ekarna, naturminneseiken, har en omkrets på 5,7 meter i brösthöjd.

Ekhagar tillhör en av Europas mest skyddsvärda och artrika naturmiljöer och äldre solbelyst ek är ett viktigt substrat för en mångfald av rödlistade lavar, svampar och insekter. Ekhagen på Stömne, vilken faller in inom den enligt habitatdirektivet utpekade naturtypen *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ*, betas i nuläget årligen av nötboskap vilket hjälper till att hålla markerna öppna och skapar en divers flora med hävdgynnade arter som gökärt,

Naturvård
Liv Lötberg

ängsvädd, tvåblad, liten blåklocka och blåsuga. Även hagens buskskikt är intressant med stora inslag av bl.a. hassel och tibast. Kombinationen av öppna gläntor ihop med solbelyst levande och död ekved ger god potential för en rik lav- och svampflora tillsammans med hög förekomst av vedlevande insekter. Vid Skogsstyrelsens nyckelbiotopsinventering 1996 i Stömneområdet påträffades bl.a. arter som ekspiklav, brun- och kornig nållav samt de rödlistade arterna skuggorangelav och rödbrun blekspik inom naturreservatets ekbestånd. Även ett flertal intressanta vedlevande insekter har påträffats i ekbeståndet varav flera är s.k. indikatorarter knutna till solbelysta grova ädellövträd. Under 1950-talet påträffades skalbaggsarterna rödpalpad rödrock *Ampedus hjorti* (Nilsson & Baranowski 1994), lövfjällknäppare *Laeon fasciatus* (Nilsson & Baranowski 1996) samt de rödlistade arterna barkrödrock *Ampedus cinnabarinus* och orange rödrock *A. nigroflavus* (Nilsson & Baranowski 1997) i Stömne. Vid senare inventeringar med fönsterfällor har även påträffats skalbaggsarna robust tickgnagare *Dorcatoma robusta*, *Xyletinus pectinatus*, *Cryptophagus fallax* och avlång flatbagge *Grynocharis oblonga* (Lundberg opubl.), där bl.a. den senare är en skalbaggsart som i Västeuropa används som indikatorart för att identifiera lövskogar av internationell betydelse för naturvården. Den vedlevande insektsfaunan gynnas av kombinationen av dels grova lövträd där larverna livnär sig, dels blommande kärlväxter och buskar där de vuxna vedlevande insektsarterna näringssöker efter nektar och pollen inom sitt närområde.

Styggbäcken slingrar sig i mer eller mindre utbildade meanderslingor genom hela naturreservatet. Bäckens bidrar till naturreservatets bevarandevärden på många plan bl.a. genom att hysa en lokal stam av storöring. Även andra fiskarter som elritsa, abborre och berg-/stensimpa har konstaterats och ett flertal noteringar av fågelarter som gråhäger och kungsfiskare i närheten av bäcken talar för att tillgången på fisk torde vara god. Utmed Styggbäcken finns stråk av alsumpskog, en viktig miljö för många organismgrupper bl.a. landsnäckor, lavar, mossor och svampar. I anslutning till bäcken växer skogsbestånd som domineras av ädellövträd och som vid basinventering av skog sommaren 2006 klassas att vid framtida inrapportering till EU tillhöra naturtypen *Boreonemoral ädellövskog*. Styggbäcken mynnar i öster ut i Stömneflagan, en del av den vackra Glafs fjorden, där strandängarna inom naturreservatet hålls öppna via bete.

Inom naturreservatets östra del växer ett blandskogsbestånd som domineras av grov äldre gran kombinerat med höga inslag av äldre ädellöv som ek, lönn, ask, hassel, alm, bok och lind. Anledningen till den höga andelen ädellövträd är att området tidigare ingick i Stömne herrgårdspark och de gamla ädellövträden torde i hög grad vara en inplanterad rest från denna tidsperiod. Huvuddelen av granarna inom beståndet är över hundra år och ordentligt grova. Skogsbeståndet faller inom den i habitatdirektivet utpekade naturtypen *Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ*. Mikroklimatet inom beståndet är fuktigt vilket avspeglas i den lummiga kärlväxt- moss- och svampfloran. I fältskiktet växer strutbräken i stora bestånd ihop med andra lundväxter som stinksyska, lundarv, besksöta, desmeknopp, lundstjärnblomma, trolldruva och springkorn. Svampar av intresse är bl.a. ekticka, ullticka, rynkskinn och blackticka. Den sistnämnda arten påträffades år 1998 av Anita Andersson (pers. medd.) och är en sällsynt art klassad som sårbar på den svenska rödlistan. Dess förekomst indikerar skogar av högt

Naturvård
Liv Lötberg

biologiskt värde och enligt rekommendationer från Artdatabanken bör skogsbestånd där blackticka dokumenterats skyddas från avverkning och andra skadande skogsskötselåtgärder så som t.ex. dikning. I närheten av rastplatsen påträffade Liv Lötberg i augusti 2006 ett dött exemplar av den tidigare rödlistade skalbaggen nordlig plattbagge *Dendrophagus crenatus* (pers. medd.). Arten klassas som en naturskogsindikator och är i huvudsak hemmahörande i murkna stammar av tall och gran. En annan naturskogsart som påträffats inom naturreservatet är den violettbandade knäpparen *Harminius undulatus*.

Vidare finns inom naturreservatet en god tillgång på intressant triviallövskog och inom dessa bestånd noterades år 2000 ett par av den akut hotade vitryggiga hackspetten. Arten kräver omfattande lövskogsarealer med hög andel död och döende lövved för att överleva och i takt med förändringar inom skogsbruket har hackspetten idag blivit en allt mer sällsynt gäst i våra skogar. Storskaliga satsningar görs i Sverige idag för att bevara och återskapa de värdefulla livsmiljöer som hackspetten tillsammans med en mängd andra organismgrupper och arter behöver för att överleva. I Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för arten fokuseras särskilt på att skapa lämpliga livsmiljöer genom diverse områdesskydd, t.ex. naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal vilket kombineras med olika restaureringsåtgärder samt en riktad rådgivning om generell hänsyn i skogsbruket, för att långsiktigt öka andelen löv och död ved i skogslandskapet. Stömne med omnejd är inom åtgärdsprogrammet för vitryggig hackspett utpekad som en prioriterad vitryggstrakt genom sin höga andel lövträd och tillgång på död ved.

Områdets variationsrikedom med dels slutna skogsbestånd dels öppna marker ger ett rikt fågelliv med regelbundna häckningar av de rödlistade arterna mindre hackspett, skogsduva, nötkråka, rördrom och kungsfiskare. Övriga noterade fågelarter är exempelvis brun kärrhök, lärkfalk, gråspett, spillkråka, gråhäger, försärla, stenknäck, stjärtmes, svarthätta, gärdsmyg samt olika arter av sångare. Arterna gråspett, spillkråka, vitryggig hackspett, brun kärrhök, rördrom och kungsfiskare ingår i EU:s fågeldirektiv. Stömne har med sin förekomst av halvöppna lövskogsmiljöer, tillgång på öppen vattenyta samt stor andel grova ihåliga trädstammar goda förutsättningar att hålla en intressant fladdermusfauna, där flertalet arter ingår i EU:s habitatdirektiv, bilaga 2 och 4. Vid den artkartering av länets fladdermusfauna som utfördes sommaren 2007 hördes åtminstone 5 olika arter flyga inom naturreservatet (Lötberg och Wahlström 2009).

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Stömne är ett välbesökt naturreservat som utnyttjas i hög utsträckning av olika slags besökare; allt från svenska skolklasser till internationella turister. Den tilltalande och variationsrika naturen runt Stömne uppmuntrar till naturstudier och strövtåg vilket ytterligare gynnas av strövvänliga stigar samt en välbevarad bruksherrgårdsmiljö med intressant bruks- och odlingshistoria.

Centrala värden för upplevelse och förståelse inom Stömne är

Naturvård
Liv Lötberg

- den välbevarade bruksherrgårdsmiljön med tillhörande byggnader, allé och park samt de väl synliga lämningarna av områdets långvariga odlingshistorik så som ekhagar, hagmarksträd och åkerlappar.
- landskapets naturskönhet med sjökontakt, slingrande bäckfåror, öppenhet, betande djur, hagmarksträd, blom-, insekts-, och fågelrikedom, men också variationsrik skog med ekologiskt viktiga strukturer så som grova gamla träd, död ved och variation i trädålder.
- områdets lättillgänglighet genom välhållna leder och god information samt iordningställda rastplatser, parkeringsplats och torrdass.

3 Revision av skötselplan

Vid revidering av skötselplanen för Stömne är det viktigt att utvärdera de tidigare åtgärder som utförts i naturreservatet och därefter anpassa skötseln efter resultaten.

3.1 Områdets utveckling sedan naturreservatets bildande

Innan reservatsbildningen hade beteshävdin inom området upphört vilket bidrog till att Stömnes ekhagar och övriga öppna marker alltmer börjat växa igen. I samband med reservatsbildningen i slutet av 1960-talet så återupptogs successivt bete i ekhagarna genom reservatsförvaltarens försorg. Under efterföljande decennier har det utöver fortsatt bete även skett partiell gallring och röjning inom naturreservatet. En del av de gamla grova ekarna har friställts och inne i den f.d. fruktträdgården närmast herrgårdsbyggnaden har viss plantering av ytterligare ek gjorts. Vidare har vegetationen inne i fruktträdgården sedan reservatsbildningen regelbundet slagits med röjsnöre eller slätterbalk. Under 1980-talet skedde en hel del röjningsarbete inom naturreservatet med hjälp av AMS-medel, bl.a. utfördes en del rensningar av Styggbäckens flöde för att gynna den lokala öringstammen.

År 1971 gjorde Rolf Löfgren, på uppdrag av länets naturvårdsråd, en botanisk inventering i syfte att belysa områdets vegetation för att framöver kunna kontrollera eventuella vegetationsförändringar. För att underlätta en framtida uppföljning placerades sex fasta provytor om vardera 12,5 m² ut inom de aktuella inventeringsområdena. Av de ursprungliga provytorna analyserades samtliga 1971, en stycken 1978 och tre stycken 1979. Vid 1979-års inventering återfanns enbart tre av de fasta provytorna och som komplement la man ut och inventerade en ny provyta inom studieområdet. Resultaten av uppföljningen mellan 1971-79 visade att artstocken inom studieområdet hade genomgått en 60 % ökning under de gångna åtta åren. Vid en av provytorna i skötselområde 9 gick det även att utläsa en tydlig granplantsetablering. Vidare lades 12 fotopunkter ut inom naturreservatet i syfte att underlätta vid dokumentation av biotopförändringar. Ingen nyinventering av provytorna har därefter gjorts.

För att få uppgifter om vedlevande insekter på ek inom naturreservatet placerades under 1996, 1997 och 1999 s.k. fönsterfällor ut under ett utvalt antal grova ekar i både skuggigt och solbelyst läge. Insamlat material artbestämde av Stig Lundberg.

Naturvård
Liv Lötberg

3.2 Omvärldsanalys

Dagens naturvårdsarbete påverkas till stor del av de 16 nationella miljömålen samt det europeiska nätverket *Natura 2000*. Som ett led i detta arbete sker idag inom naturvården en stor satsning på att skapa gynnsam bevarandestatus för utpekade naturtyper, strukturer och typiska arter. För att skapa gynnsamma livsmiljöer för ett flertal rödlistade och hotade arter i länet har naturvårdsinsatser bland annat fokuserats på att skapa en högre andel död ved och löv i skogslandskapet. Vidare så satsas det på fortsatt hävd av slåtter- och betesmarker för att gynna naturtyper, strukturer och arter knutna till ett rikt odlingslandskap. Ytterligare satsningar inom dagens naturvårdspolitik är att i högre grad kombinera naturvård, skogsbruk, lantbruk, friluftsliv och kulturmiljövård.

3.3 Handlingsalternativ och överväganden

Nya uppgifter om naturreservatets inrapporterade naturtyper har uppkommit i samband med den basinventering av skog som görs inom EU:s nätverk *Natura 2000*. För Stömnes del föreslås ett tillägg av två ytterligare *Natura 2000*-naturtyper (*Boreonemoral ädellövskog* (9020) och *Västlig taiga* (9010)) samt en minskad areal av den redan inrapporterade naturtypen *Örtrika, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ* (9050). Med anledning av detta kan det vara nödvändigt att åter ta upp skötselplanen för revidering i samband med eventuella förändringar av områdets bevarandeplan efter ny inrapportering till EU. Det vore då önskvärt att samtidigt se över och ändra naturreservatets gränser för att, dels eventuellt dra bort privat tomtmark och andra ytor som inte tillför naturreservatet några egentliga värden, dels utöka naturreservatet i SO och även innesluta och säkra den rest av naturskog, liknande den inom naturreservatet, som nu ligger utanför reservatsgränsen och som håller höga biologiska värden.

Med undantag av ekhagen, åkermarken, strandängarna och den f.d. fruktträdgården så består naturreservatsområdet idag av sedan länge igenväxt kulturmark som övergått till ett tämligen slutet blandskogsbestånd med lång skoglig kontinuitet. Igenväxningsfasen har med andra ord gått så långt att de hävd- och ljusberoende naturvärdena försvunnit och bevarandevärdena inom dessa delar av Stömne är idag istället framförallt knutna till strukturer som död ved och gamla grova träd. Det är därmed inte längre försvarbart att försöka återskapa en öppen miljö i dessa områden utan i stället bör vidare satsning vara att skapa gynnsamma livsmiljöer för arter knutna till skogar av naturskogskaraktär. Det kan emellertid vara aktuellt att i mindre skala öppna upp i skogsbeståndet genom ringbarkning eller högkapning av gran invid vandringsled, rastplatser och äldre ädellövträd för att gynna ett ökat lövinslag och skapa soliga gläntor vilket bl.a. gagnar kärllväxtfloran. I kantzoner som direkt ansluter till herrgården och annan tomtmark ska ett mer städad utseende arbetas fram genom att trädsiktet glesas ur något samt att död ved tas bort och istället placeras en bit längre in i skogsbestånden. I och med dessa åtgärder blir kontrasten mellan den ordnade herrgårdsmiljön och de vilda naturskogsbestånden mindre påtaglig vilket verkar positivt för att hålla Stömnes kulturhistoriska bakgrund som herrgårdspark levande.

Naturvård
Liv Lötberg

Försök med att skapa död ved genom att t.ex. spränga bort grova grenar eller toppar för att på så vis skada träden och framkalla rötskador vilket i sin tur gynnar vedlevande insekter är något som bör övervägas i delar av naturreservatet. Svenska Naturskyddsföreningens vitryggsprojekt har utfört försök med sprängning i liknande områden på andra håll i landet med lyckade resultat. Emellertid är det olämpligt att genom sprängning eller liknande metoder skapa död ved inom naturreservatets mer öppna delar så som ekhagen, lövträdsallén eller strandängen. Inom dessa ytor måste även kulturhistoriska och estetiska värden vägas in och jämföras med de biologiska. Ekbeståndet är naturreservatets särmärke och den huvudsakliga anledningen till att området blev skyddat som naturreservat och det är därför av intresse att ekhagen bibehålls i ett skick som gynnar och bevarar värden för arter knutna till ek och som till övervägande del gynnas av en öppen miljö med stort ljusinsläpp. I Stömnes mer öppna områden har påträffats flera fynd av ovanliga vedlevande insekter som indikerar en flertusenårig kontinuitet av grova, solexponerade lövträd med delvis död eller döende ved. För att på bästa sätt gynna naturreservatets samtliga bevarandevärden krävs en kompromiss där delar av naturreservatet tillåts utvecklas mot skogsbestånd av naturskogskaraktär medan andra delar hålls öppna genom hävd för att även bevara ett kulturhistoriskt arv samt de organismer och arter som trivs bättre i det öppna odlingslandskapet. Genom dessa skilda handlingsalternativ så skapas en intressant mosaik inom naturreservatet som är positiv både för biologiska, kulturhistoriska och upplevelsemässiga bevarandevärden.

Inom länet görs stora satsningar för att gynna den vitryggiga hackspetten vilken kan ses som en paraplyart för en mängd arter och organismer som idag hotas av utrotning på grund av de senaste decenniernas storskaliga och produktionsinriktade skogsbruk. Efter inventeringar av skogar med hög förekomst av lövvved och död ved har Skogsstyrelsen gjort insatser för att, där förutsättningar finns, satsa på lövproduktion i större sammanhängande skogsområden och initierat olika typer av skötsel för att gynna lövträdsberoende arter. Redan på 1980-talet identifierades Stömne och dess omgivning som ett värdefullt område för vitryggig hackspett och idag ingår området i en av de fyra prioriterade trakterna i Värmland som finns utpekade inom åtgärdsprogrammet *Vitryggig hackspett*. Åtgärder inom dessa trakter ska syfta till att säkerställa och utveckla de naturvärden som finns.

Det är viktigt att genom tydlig information längs med vandringsleder och vid p-platsen berätta för besökare om vad som är avsikten med naturreservatet samt syftet med olika åtgärder som görs inom området så som ringbarkning, frihuggning, faunadepåer etc. Inblick och kunskap är sätt att undvika missnöje och konflikter. Förstår besökare och markägare anledningen till olika åtgärder och skötselmetoder ökas acceptansen och områdets värden kan lättare godtas och uppskattas.

Det är nödvändigt att få bättre kunskap om Stömnes biologiska värden genom diverse studier av områdets flora och fauna. Utökade inventeringar skulle sannolikt ge ytterligare belägg för naturreservatets värde. Den rika svampfloran, särskilt inom den örtrika granskogen, ekhagen och bäckravinen vore intressant att titta närmare på då uppgifter finns om att naturreservatet innehar

Naturvård
Liv Lötberg

ett antal svamparter som indikerar skogar av högt biologiskt värde. Intressant vore även att följa upp den botaniska inventering som utfördes 1971 för att se vilka eventuella vegetationsförändringar som skett under efterföljande år. Även fotodokumentationen borde följas upp som ett bra underlag för framtiden där även förändringar i träd- och buskskiktet kan studeras.

Eftersom mycket av Stömnes biologiska bevarandevärden är kopplat till de gamla träden finns ett stort värde i att få ökad kunskap om naturreservatets vedlevande insekter, i form av numerär, utbredning och utveckling. Det är därför önskvärt att de insektsinventeringar som gjordes på grov ek i naturreservatet under åren 1996, 1997 och 1999 följs upp med en nyinventering senast 2010. Denna inventering bör sedan följas upp med 6 års mellanrum för att följa skillnader i artantal och utbredning inom naturreservatet vilket kan användas som en indikator på om hävden av området är gynnsam eller ej, t.ex. om det finns tillräckligt antal solbelysta ekstammar eller blommande kärlväxter/buskar i anslutning till de grova träden. Ett annat område där det vore intressant att inventera och följa upp den vedlevande insektsfaunan är lövträdsallén. Det vore också värdefullt att inventera faunan av natt- och dagfjärilar, både inom naturreservatets öppna och mer slutna bestånd.

Ett annat objekt som det är värdefullt att få grepp om är Styggbäcken, där äldre belägg talar för att bäcken tidigare varit en viktig reproduktionsplats för en lokal stam av Glafsfjordens storöring. I ett biflöde till Styggbäcken finns även uppgifter om flodkräfta något som även bör kollas upp inom naturreservatet. Genom elfiske samt mätningar av bäckens vattenflöde går det att ta reda på hur läget ser ut idag. Därefter finns möjligheten att överväga diverse restaurerings- och skötselåtgärder som kan gynna fisk och andra vattenlevande organismer. Slutligen vore det önskvärt att göra en ordentlig inventering av de fyra utpekade Natura 2000 fågelarterna inom naturreservatet för att därefter klara av att sätta ordentliga mål på huruvida de kan anses ha gynnsam bevarandestatus inom naturreservatet eller inte. Vitryggig hackspett inventeras i nuläget genom SNF:s vitryggsprojekt. Det finns även ett värde i att utföra en allmän fågelinventering i hela naturreservatet med tanke på områdets goda potential för fågelfaunan.

Med tanke på Stömnes intressanta kulturhistoria vore det även lovvärt med en grundlig landskapsanalys och parkhistorisk undersökning för att få ett ökat kunskapsunderlag över antal och utbredning av naturreservatets forn- och kulturlämningar samt för att återfinna, dokumentera och säkerställa de park- och trädgårdsfragment som finns kvar. För denna typ av undersökning krävs samfinansiering. Vid framtida upptäckt av nya kulturhistoriska fynd och kulturhistorisk information är det viktigt att detta arbetas in i naturreservatets förvaltning i samförstånd med samhällsbyggnad på Länsstyrelsen.

Länsstyrelsen
Värmland

Naturvård
Liv Lötberg

Dnr 511-12224-09

13(31)

Figur 1. Skötselområdeskarta. Friluftsliv behandlas i eget skötselområde och innefattar hela markytan.

Naturvård
Liv Lötberg

4 Skötselområden

Femton klart åtskilda typer av skötselområden finns inom naturreservatet, motsvarande femton olika skötselriktningar. Alla delområden med samma skötsel redovisas under ett och samma skötselområde. För skötselområdena finns en sammanfattande beskrivning med avseende på karaktär, värden och kvalitetsmål samt de åtgärder som föreslås för ett bibehållande av utpekade värden. För en mer detaljerad beskrivning av området hänvisas till separat delområdesbeskrivning.

4.1 Skötselområde 1: Öppen vattenyta

Klarvattensjön Stömneflagan är en del av den långa Glafs fjorden som slutligen mynnar ut i Väneren.

4.1.1 Kvalitetsmål

- Vattenytan ska inom naturreservatet till 80 % sakna vattenväxtvegetation.

4.1.2 Åtgärder

Sjön bör behålla sin klarvattenkaraktär med ett gott siktdjup. För att undvika att strandzonen växer igen med vass och annan vattenväxtvegetation bör området årligen betas av nöt eller häst. Vid behov kan även riktade röjningsåtgärder behöva göras vart 12:e år för att hålla vattenytan fri från vass och andra vattenväxter.

4.2 Skötselområde 2: Strandnära betesmark

I huvudsak betad strandäng med friska-våta markförhållanden. Vid högvatten ligger ca 40 % av arealen under vatten. Har ett blandat trädskikt med inslag av grov ek. Inom området löper ett flertal djupa kanaler. Omfattar delområde 2A, 2B och 2C.

4.2.1 Kvalitetsmål

- Arealen betesmark bör inte understiga 3 hektar.
- Vid vegetationsperiodens slut bör minst 70 % av arealen ha väl avbetad grässvål.
- Ohävdsväxtvegetation som örnbräken, spireabuske, lövsly och liknande ska inte förekomma i mer än max 10 % av området.
- Krontäckningen träd ska vara max 50 % och ska i huvudsak bestå av äldre lövträd och träd med kulturspår.
- Det ska finnas minst 2 levande ekar grövre än 0,5 m, varav minst en ek grövre än 2 m.

Naturvård
Liv Lötberg

- Betesskador på ek ska förhindras.

4.2.2 Åtgärder

Området hävdas i huvudsak genom bete med undantag från delområde 2C som betesdjuren inte kommer åt. Det bästa vore om även detta delområde hävdas genom bete och lösningar på att få betesdjuren över Styggbacken bör ses över. Om detta är svårt kan slåtter eller röjning av vegetationsskiktet ca vart tredje år vara ett alternativ.

På markpartier med växtlighet som ratas av betesdjuren (t.ex. lämnar hästar avföringsytor som inte betas) kan det vara lämpligt att betesputsa med slåtterbalk, röjsnöre eller gräsbränning alternativt kan området mockas av någon gång per år. Detta gäller framförallt områden som domineras av högvuxna ohävdarter som örnbräken, tuvtåtel, älggräs och lövsly. För att komma till rätta med de stora bestånd av trädgårdsspirea som sprider sig inne i hagen är det viktigt att hålla efter beståndet genom årlig röjning.

Målsättningen bör vara att öka andelen solbelyst ek inom området och huvuddelen av de ekar som finns ska sparas och ges 5 meters utrymme i kronan för att säkra dess tillväxt samt gynna organismer beroende av solbelyst ekbark. För att undvika risken att betesdjuren inverkar menligt på ekbeståndet genom att t.ex. barka de unga ekarna ska åtgärder som förhindrar detta ses över.

4.3 Skötselområde 3: Lövträdsallé

Lövträdsallé av blandad trädslagssammansättning med inslag av ädla lövträd vilken sträcker sig från Stömne herrgård och ner till Glafsfiordsbryggan.

4.3.1 Kvalitetsmål

- Allén ska vara minst 240 meter.
- En allé med jämna rader grövre träd av en blandad trädslagssammansättning.
- En trädvårdsplan med individbedömning av samtliga alléträd bör upprättas senast år 2012.
- En inventering av alléns insektsfauna bör göras senast år 2010 och sedan med 6 års mellanrum.

4.3.2 Åtgärder

Det är viktigt att värna om den gamla lövträdsallén bl.a. som ett kulturhistoriskt och landskapsestetiskt inslag från Stömne herrgårds bruksperiod. Vidare har solbelysta lövträdsalléer

Naturvård
Liv Lötberg

ett högt naturvårdsvärde för många organismgrupper så som lavar, insekter, fåglar och fladdermöss.

Allén ska även fortsättningsvis bestå av en blandning av olika lövträdsarter, något som förutom att ge allén en säregen charm även ökar dess överlevnad då den blir mindre känslig för eventuella utbrott av trädjukdomar eller skadeorganismer. Det är nödvändigt att glesa ur allén något för att skapa ett mer prydligt utseende med jämna rader träd av grövre storlek. Ädla lövträd som ek och lönn ska i högsta möjliga utsträckning sparas. Utifall döda träd eller grova grenar måste kapas ska dessa transporteras till en faunadepå på lämpligt ställe i naturreservatet för att på så vis skapa ytterligare livsrum för vedlevande organismer. Lövsly och spireabuskage i alléns närområde ska röjas för att frilägga allén i odlingslandskapet.

En trädvårdsplan för allén med individbedömning av samtliga alléträd bör upprättas senast år 2012.

Alléns solbelysta läge i kombination med dess varierade trädslag- och åldersfördelning antyder möjligheten till en intressant insektsfauna, något som borde undersökas genom närmare inventering. Denna inventering görs med fördel ihop med en insektsinventering av Stömnes ekhage senast 2010.

4.4 Skötselområde 4: Öppen gräsmark

Öppen gräsmark som brukas som gräsmatta (delområde 4A) samt som åkermark för vallodling eller träda i växtföljd (delområde 4B och 4C).

4.4.1 Kvalitetsmål

- Åkermarken (delområde 4B och 4C) ska brukas varje år som åker, vall eller träda i växtföljd.
- Ingen igenplantering med gran.

4.4.2 Åtgärder

De mindre arealer med åkermark som finns i naturreservatet gynnar bl.a. humlor, steklar och dagfjärilar. Arealerna åkermark i delområdena 4B och 4C ska varje år brukas som åker, vall eller träda.

4.5 Skötselområde 5: F.d. fruktträdgård

F d fruktträdgård vilken idag är beväxt med en högvuxen ogräsflora. På senare tid har ek planterats in i området och den högvuxna vegetationen slagits manuellt med röjsnöre. Från och med 2008 betas området av häst.

Naturvård
Liv Lötberg

4.5.1 Kvalitetsmål

- En öppen hagmark med max 25 % krontäckning främst bestående av levande och döda lövträdssolitärer.
- Ohävdsväxer som örnen, spireabuske, lövsly och liknande bör inte förekomma i mer än max 10 % av området.
- Betesskador på ek och körsbärsträd ska förhindras.
- Fallen död ved bör i högsta möjliga mån placeras i faunadepåer i utkanten av området med tillhörande informationsskylt (se skötselområde 15: friluftsliv).

4.5.2 Åtgärder

En estetisk tilltalande övergång med övriga delar av naturreservatet ska skapas genom att låta området förvandlas till en öppen hagmark med grovaolitärer av ek, säl, körsbär och rönn. Döda, grova grenar och toppar samlas ihop och deponeras i solbelyst läge i ett hörn av området.

Området bör årligen betas av. Vid uppslag av ohävdarter kan kompletterande slåtter med slåtterbalk eller röjsnöre behöva göras, och den slagna växer tas bort. Åtgärder som förhindrar betesskador, av t.ex. häst, på ekarna och körsbärsträden ska göras.

4.6 Skötselområde 6: Örtrik blandskog med dominans av gran

Tät blandskog med dominans av grov gran samt inslag av ädellövträd. Fältskiktet är av frisk örttyp med arter som stinksyska, lundstjärnblomma, lundarv och strutbräken.

4.6.1 Kvalitetsmål

- Ett skogsbestånd av naturskogskaraktär med varierad åldersdifferentiering och artsammansättning.
- Arealen Örtrik, näringsrika skogar med gran av fennoskandisk typ bör inte understiga 4,5 hektar.
- Ljusöppningar ska skapas i beståndet, särskilt i områden som innehar hög andel lövträd.
- Inom området ska minst 20 stycken gamla och grova träd finnas.
- Mängden total död ved i skötselområdet bör inom en tolvårsperiod inte understiga 20 % av den totala virkesvolymen.

Naturvård
Liv Lötberg

- Trefaldighetskällan ska ha ett ordentligt lock samt rensas ur årligen. En träbänk och informationsskylt bör sättas upp intill.
- Forn- och kulturlämningar ska lämnas väl synliga och säkrade från intillväxande träd- och buskskikt.
- Svampfloran i området bör inventeras senast år 2010, med upprepning vart 12:e år.
- En inventering av fjärilar, inklusive nattflygande arter, bör göras senast år 2010, med upprepning vart 12:e år.
- Genomförandet av en grundlig arkeologisk inventering i samarbete med samhällsbyggnad på Länsstyrelsen bör ses över.

4.6.2 Åtgärder

Skogsbeståndet lämnas i huvudsak till fri utveckling för att genom naturlig dynamik, som t.ex. stormfällning och insektsangrepp, utvecklas mot en naturskog med hög skoglig kontinuitet. All stående och liggande död ved lämnas kvar på platsen för att gynna den biologiska mångfalden. För att förlänga lövträdsfasen i skogsbeståndet och undvika en alltför hög dominans av gran ska åtgärder så som viss ringbarkning, högkapning eller fällning av ung gran göras. Åtgärder för att minska andelen ung gran görs med fördel invid ädellövträd, grova triviallövträd och grova granar så att dessa får mer utrymme i kronan. Skapandet av ljusöppningar i beståndet verkar även gynnsamt för högörtfloran. Vidare så bidrar ringbarkning/högkapning av gran även till att skapa mer av det värdefulla substratet stående död ved. För att få en ökad heterogenitet beträffande andelen död och döende ved bör ringbarkning och högkapning ske lite i taget under längre perioder hellre än vid engångsåtgärder vart 12:e år.

Ett flertal sällsynta och hotade svampar har påträffats inom skötselområdet. För att få utökad kunskap om förekomst och status av svampfloran bör området inventeras senast år 2010. Denna inventering bör därefter följas upp vart 12:e år.

Med tanke på förekomsten av kärlväxter som t.ex. springkorn och trolldruva kan här finnas en ur naturvårdssynpunkt värdefull fauna av främst nattflygande måtarfjärilar. Detta bör undersökas närmare genom inventering av larver samt med fångstlampa senast år 2010 med uppföljning vart 12:e år.

Inne i beståndet finns en trefaldighetskälla. Det är viktigt att källan är försedd med ett ordentligt lock samt att den rensas ur årligen. Vidare bör en träbänk och informationsskylt sättas upp intill källan. Samtliga forn- och kulturlämningar ska vara väl synliga och rensas fram från omgivande vegetation genom årliga röjningar. Träd och buskar som växer på eller intill lämningar och vars rotsystem riskerar skada eller skymma lämningarna ska tas bort. Önskvärt vore att genomföra en

Naturvård
Liv Lötberg

grundlig arkeologisk undersökning av skötselområdet för att få ökad kunskap om områdets ursprungliga utseende som herrgårdspark.

4.7 Skötselområde 7: Ung lövskog

Mindre lövskogsparti med ung triviallövskog främst bestående av al, sälg och videbuskage som ligger i direkt anslutning till Stömneflagan och den betade strandängen. Lövskogsbeståndet är en rik fågellokal.

4.7.1 Kvalitetsmål

- Ett skogsbestånd till 90 % dominerat av löv.
- Andelen gran ska inte överstiga 5 % av den totala virkesvolymen

4.7.2 Åtgärder

Det lilla skogsbeståndet är ett trevligt inslag i den i övrigt öppna miljön längs med Stömneflagan och bidrar även till att öka den biologiska mångfalden i naturreservatet genom att fungera som ett värdefullt fågelhabitat. Skogsbeståndet bör lämnas till fri utveckling och självgallring med viss ringbarkning eller avverkning av eventuellt invandrade granar. Viss röjning i träd- och buskskiktet kan vara nödvändig längs med den delvis spångade vandringsleden.

4.8 Skötselområde 8: Öppen, näringspåverkad yta

Kraftigt näringspåverkad gräsyta med högvuxen ogräsvegetation.

4.8.1 Kvalitetsmål

- Öppen och välskött yta som utnyttjas som parkerings- och rastplats.

4.8.2 Åtgärder

För att skapa ett vackrare och mer besöksvänligt intryck av naturreservatet bör gräsytan intill parkeringsplatsen och rastplatsen ses över då den idag är tydligt näringspåverkad och beväxt med en svårskött och högvuxen ogräsflora. Ytan ska framöver hållas öppen genom regelbunden gräsklippning och fungera som ett rastområde. Önskvärt är att plantera en ek i bortre delen av ytan. Toalett, rastbord och informationstavla ska finnas här.

Naturvård
Liv Lötberg

4.9 Skötselområde 9: Boreonemoral ädellövskog

I huvudsak tätbevuxen blandskog med hög andel ädellövträd som ek, lönn och hästkastanj. Innehåller även inslag av triviallöv som asp och al.

4.9.1 Kvalitetsmål

- Ett skogsbestånd till 80 % dominerat av lövträd, varav minst 50 % är ädellövträd.
- Arealen ädellövträdsdominerad skog ska inte understiga 5 hektar.
- Närmast herrgården och fastighet Stömne 1:24 i anslutning till Styggbäcken ska träd- och buskskikt försiktigt glesas ur för ett ökat ljus och luftinsläpp och området tillåts få ett mer ordnat utseende. Samråd runt detta bör ske vid årlig besiktning av området.
- Blommande och bärande träd ska i högsta möjliga mån sparas.
- Det ska finnas minst fem levande ekar grövre än två meter, varav minst en grövre än tre meter.
- Åtgärder för att säkra tillgången på ersättningsträd av ek ska göras.
- Inom beståndet ska det finnas förekomst av hålträd.
- För att skapa framtida hålträd bör tre yngre lövträd i beståndet toppkapas eller på annat vis skadas.
- Inom området ska finnas minst tio högstubbar med 2-4 meters höjd, varav fem ska vara lövträd.
- Andelen gran ska inte överstiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden stående död ved ska inom en tolvårsperiod inte understiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden total död ved ska inom en tolvårsperiod inte understiga 20 % av den totala virkesvolymen.
- Svampfloran i området bör inventeras senast år 2010, med upprepning vart 12:e år.
- En inventering av fjärilar, inklusive nattflygande arter, bör göras senast år 2010, med upprepning vart 12:e år.

Naturvård
Liv Lötberg

4.9.2 Åtgärder

Området bör genom i huvudsak fri utveckling förvandlas till en lövträdsdominerad skog med hög andel ädellövträd. Satsning på att bevara och gynna framförallt ek ska göras genom att bl.a. ringbarka/högbarka gran och yngre lövträd inom beståndet för att, dels rensa fram grova ekar från skuggande och inväxande vegetation, dels förbättra möjligheterna för nya generationer ekar att komma upp. Öppnandet av gläntor inom skogsbeståndet gynnar även kärlväxtfloran och insektsfaunan.

För att gynna insekts- och fågelfaunan ska bärande och blommande träd och buskar, som t.ex. hägg, sälg, rönn och hassel i högsta möjliga mån sparas och gynnas. Inom ytan ska det finnas minst tio högstubbar på 2-4 meter, varav minst fem ska vara av lövträd. För att snabbare få fram framtida hållträd bör tre yngre lövträd skadas genom att t.ex. toppkapa dem på 3-5 meters höjd, kapa grövre grenar 1-2 dm från stammen eller genom att barkflänsa en yta av stammen.

Genom att ringbarka eller högbarka yngre lövträd och gran skapas även mer av det värdefulla substratet stående död ved. Ringbarkning och högkapning av gran och yngre lövträd bör främst göras vid grova lövträdsindivider. Ringbarkning och högkapning av yngre gran och lövsly bör ske minst vart 12:e år och önskvärt är att åtgärderna utförs successivt under denna tidsperiod för att därigenom få en variation i murkningsstadier hos den döda veden samt ett etappvis öppnande runt de grova lövträden.

Med avseende på att området har en historik som herrgårdspark och för att undvika alltför stor kontrast med den städade herrgårdsmiljön bör kantzonen av skogsbeståndet som omsluter herrgården och fastighet Stömne 1:24 tillåtas vara mer öppen och städad än övriga delar av skogsbeståndet. Genom att tillåta en försiktig urglesning av träd- och buskskikt inom detta område skapas ett ökat ljus- och luftinsläpp på de berörda fastigheterna. I ett första skede ska Länsstyrelsen under tidsperioden 2010-2014 ta ned ett åttatal träd som upplevs orsaka stor skugga eller fara för fastighet Stömne 1:24. Valet av trädindivider som ska avverkas gör i samråd med fastighetsägaren. Efter denna period bör en årlig besiktning av träd- och buskskiktet i anslutning till herrgården och Stömne 1:24 ske mellan Länsstyrelsens reservatsförvaltare och fastighetsägarna för att i tid diskutera trädens kvalitet och hurvida det finns behov av nedtag av ytterligare träd som kan komma att innebära stor skuggning eller skaderisk för fastigheterna. I så stor utsträckning som möjligt sparas äldre trädindivider och ädla lövträd. Död ved som upplevs som störande placeras längre in i skötselområdet för att skapa ett mer prydligt utseende i anslutning till herrgården. För fastighetsägare till Stömne 1:24 ska det vidare vara tillåtet att utan att söka tillstånd kunna avverka fingertjockt sly ca 5 meter runt om tomtgränsen. Vid behov av fällning av grövre träd måste emellertid detta ske enligt samråd med länsstyrelsens reservatsförvaltare.

Naturvård
Liv Lötberg

4.10 Skötselområde 10: Ekhage

Området har historiskt fungerat som en parkmiljö till Stömne herrgård. Består idag av en kuperad sydslänt med ett tämligen tätt trädsikt i huvudsak bestående av ek.

4.10.1 Kvalitetsmål

- Arealen *Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ* ska inte understiga 3 hektar.
- Vid vegetationsperiodens slut ska minst 80 % av arealen ha väl avbetad grässvål.
- Ohävdvegetation som örnbräken, lövsly och liknande ska inte förekomma i mer än max 10 % av området.
- Krontäckningen träd ska vara minst 25 % och max 50 % och ska i huvudsak bestå av äldre lövträd samt träd med kulturspår.
- Det ska finnas minst 15 levande ekar grövre än två meter, varav minst fem grövre än 3 meter samt en grövre än 4 meter.
- Det ska finnas minst två döda ekar, stående eller liggande, som är grövre än 2 meter.
- Det ska finnas minst åtta hålträd inom området.
- För att säkra framtidens ekbestånd ska det finnas minst tio ersättningsträd av ek i området.
- Inom området ska finnas minst två högstubbar med 2-4 meters höjd, varav åtminstone en ska vara av ek.
- Den naturminnesmärkta eken ska vara väl synlig och ha fritt utrymme i kronan.
- En sammanställning och nyinventering av ekarnas insektsfauna bör göras senast 2010 och därefter med 6 års mellanrum.

4.10.2 Åtgärder

Området ska hävdas genom bete där betesdjuren släpps på tidigt på betessäsongen för att hinna beta av den kraftiga tillväxt som sker under vår/försommaren. Vid eventuell risk för överbete eller trampslitage kan det vara nödvändigt att minska antalet betesdjur, tillfälligt flytta bort betesdjuren alternativt tillfälligt stängsla av tramppåverkade ytor. Ytor särskilt känsliga för tramp, så som området strax intill Styggbacken, bör ständigt skyddas genom stängsling.

Naturvård
Liv Lötberg

För att komma tillrätta med uppslag av högvuxen ohäbdsvegetation så som örnbräken, nässlor och älggräs kan det vara nödvändigt att betesputsa med slätterbalk eller röjsnöre alternativt sätta ut saltsten för att få ökat tramp på berörda ytor.

För att gynna växt- och djurarter knutna till solbelyst ved samt för att skapa en tätare grässväl med smakligare bete är det viktigt att hålla efter skuggande uppkommet träd- och buskskikt. Vidare kan det vara nödvändigt att avverka alternativt högkapa vissa av de halvgrova sälgarna, björkarna och ekarna till förmån för de gamla träden som idag trängs med inväxande och skuggande granträd. Bland annat bör den naturminnesmärkta eken i östra delen av hagen rensas fram ytterligare genom att högkapa eller avverka några av de skuggande ekar och andra lövträd som växer i dess närhet. Däremot bör de grova hasselbuskagen sparas. För att säkra den framtida tillgången på ek i området är det viktigt att spara och gynna uppkomsten av ersättningsekar i lagom omfattning. Vid risk för att betesdjuren betar unga ekindivider kan det vara aktuellt att utföra åtgärder som förhindrar detta t.ex. genom att stängsla bort dessa träd alternativt klä in stammarna med hönsnät.

För att säkra tillgången på död ved ska det inom ytan finnas minst två döda stående eller döda ekar samt minst två högstubbar på 2-4 meter, där åtminstone den ena ska vara av ek. Grova fallna lågor lämnas, om möjligt, kvar på marken som insektsmiljöer. För att undvika problem för betesdjuren att komma åt att beta samt för att undvika ett skräpigt utseende i ekhagen bör grenar och klenare fallna träd samlas ihop och placeras i så kallade faunadepåer i utkanten av ekhagen. Depåerna bör placeras i både solbelyst och skuggigt läge för att gynna olika typer av organismer och arter. Viktigt är att fallen död ved eller faunadepåer inte placeras så att de hindrar besökare att vandra på utmärkta leder.

Det bör skapas siktluckor i den täta ridå av unga lövträd som växer längs med den mindre bilvägen norr om naturreservatet så att det blir fri sikt in i naturreservatet från vägen.

Tidigare studier av insektsfaunan på ekarna i ekhagen visar på ett antal intressanta arter, där flera är bra indikatorer på värdefulla och skyddsvärda livsmiljöer. För att få ökad kunskap över artantal och numerär bör en ordentligt inventering och rapportsammanställning av områdets vedlevande insekter göras senast 2010 och därefter vart 6:e år.

4.9 Skötselområde 11: Lövträdsdominerad blandskog

Ett blandskogsbestånd med höga inslag av asp, varav några grova individer. Intill skogsbilvägen finns ett antal grova ekar.

4.11.1 Kvalitetsmål

- Ett skogsbestånd till 80 % dominerat av löv.
- Blommande och bärande träd ska i högsta möjliga mån sparas.

Naturvård
Liv Lötberg

- Andelen gran ska inte överstiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden stående död ved bör inom en tolvårsperiod inte understiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden total död ved bör inom en tolvårsperiod inte understiga 20 % av den totala virkesvolymen.
- Inom beståndet ska det finnas förekomst av hålträd.
- Inom området ska finnas minst fem högstubbar med 2-4 meters höjd, varav tre ska vara lövträd.
- Grova ekar och andra grova lövträd ska frihuggas från inväxande vegetation.

4.11.2 Åtgärder

Området bör utvecklas mot en luckig lövskog med hög andel stående och liggande död ved. För att skapa ljusöppningar i beståndet är det positivt om området ibland betas alternativt att genom manuell ringbarkning/högkapning/avverkning av yngre träd skapa ljusöppningar i beståndet, något som gynnar nyetablering av lövträd, bl.a. ek, samtidigt som det gynnar kärllväxtfloran och insektsfaunan och skapar en promenadvänlig skog för besökare. För att gynna insekts- och fågelfaunan ska bärande och blommande träd, som t.ex. hägg, sälg, rönn och hassel i högsta möjliga mån sparas och gynnas. Inom ytan ska finnas minst fem stycken högstubbar på 2-4 meter, varav minst tre av dem ska vara lövträd. För att snabbare få fram framtida hålträd kan det vara aktuellt att skada några yngre individer av t.ex. ek genom att toppkapa dem på 3-5 meters höjd, kapa grövre grenar 1-2 dm från stammen eller genom att barkflänga en yta av stammen.

Genom att ringbarka och högkapa gran och yngre lövträd skapas mer av det värdefulla substratet stående död ved. Ringbarkning/högkapning/avverkning av gran och yngre lövträd bör främst göras vid grova lövträdsindivider. Dessa åtgärder bör ske minst vart 12:e år och önskvärt är att åtgärderna utförs successivt under denna tidsperiod för att därigenom få en variation i murkningsstadiet hos den döda veden samt ett etappvis öppnande runt de grova lövträden.

4.12 Skötselområde 12: Styggbäckens närmaste omgivning

Skogsbeståndet närmast Styggbäcken består till stor del av al, vilket är ett trädslag som klarar längre perioder av översvämning. Kärllväxt-, moss-, lav-, och svampfloran i området är tydligt påverkad av det fuktiga mikroklimatet.

4.12.1 Kvalitetsmål

Naturvård
Liv Lötberg

- Ett skogsbestånd till 80 % dominerat av löv.
- Andelen gran ska inte överstiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden stående död ved bör inom en tolvårsperiod inte understiga 10 % av den totala virkesvolymen.
- Mängden total död ved bör inom en tolvårsperiod inte understiga 30 % av den totala virkesvolymen.
- Svampfloran i området bör inventeras senast år 2010, med upprepning vart 12:e år.

4.12.2 Åtgärder

Beståndet lämnas i huvudsak till fri utveckling och tillåts självgallra. En hög tillgång på murken död ved gynnar dels moss-, lav-, och svampfloran samt skapar goda betingelser för en intressant insekts- och fågelfauna. Eventuell ringbarkning eller högkapning av ung gran kan vara aktuell och bör ske vart 12:e år. Önskvärt är att utföra ringbarkning och högkapning successivt under denna tidsperiod för att därigenom få en variation i murkningsstadier hos den döda veden. För att få utökad kunskap om förekomst och status av svampfloran bör området, tillsammans med delområde 6, inventeras senast år 2010. Denna inventering bör därefter följas upp vart 12:e år.

4.13 Skötselområde 13: Styggbäcken

Naturligt uppkommen bäckfåra som slingrar sig igenom naturreservatet.

4.13.1 Kvalitetsmål

- Bevara ett estetiskt landskapselement och förbättra reproduktionsmöjligheterna för storöring
- Kontinuerliga mätningar av Styggbäckens vattenflöde ska göras under åren 2008-2010.
- Tillgången på fisk i Styggbäcken bör dokumenteras genom elfiske med början våren 2010 och därefter vart 6:e år.

4.13.2 Åtgärder

Styggbäcken bedöms sedan gammalt vara ett viktigt reproduktionsområde för en lokal stam storöring. Åtgärder för att förbättra möjligheterna till lek och vandring av fisk bör ses över. Innan man anlägger lekbottnar och fisktrappor är det emellertid viktigt att få grepp om Styggbäckens

Naturvård
Liv Lötberg

normalvattenstånd. Genom att mäta vattenflödet vid ett urval kontrollpunkter varje månad mellan april-november under 3 års tid bör det gå att med någorlunda säkerhet anta Styggbäckens normala flödestillstånd. Skötselåtgärder och restaurering kan därefter diskuteras fram. Det kan bl.a. vara aktuellt att sänka någon av de vägtrummor som finns i anslutning till bäcken.

För att få kunskap över vilka fiskarter som finns i Styggbäcken bör elfiske göras våren 2010 och därefter vart 6:e år.

För att gynna kungsfiskaren som ibland uppträder i närheten av Styggbäcken bör den befintliga bäckbrinken sydost om herrgården restaureras.

Foto 3 och 4. Styggbäckens meandrande bäckfåra (t.v.) fyller flera viktiga funktioner som att skapa ett fuktigt mikroklimat och en sumpig triviallövskog, viktig för många organismer. Vidare håller bäcken en lokal stam av öring. För att öring och annan fisk ska kunna vandra mot Glafs fjorden är det viktigt att ev. vandringshinder så som fellagda vägtrummor (t.h.) på sikt åtgärdas. Foto: Liv Lötberg.

4.14 Skötselområde 14: Planterad granskog

Skogsbestånd som domineras av ca 30-årig planterad granskog med inslag av yngre triviallövträd.

4.14.1 Kvalitetsmål

- Ett skogsbestånd till 80 % bestående av löv vilket med tiden smälter samman med skogsbeståndet i skötselområde 11.

Naturvård
Liv Lötberg

- Mängden total död ved bör inom en 50-års period vara minst 20 % av den totala virkesvolymen.

4.14.2 Åtgärder

Den täta granskogen bör snarast avverkas. All gran tas ur medan lövträd och döda träd sparas. Därefter lämnas området till fri utveckling för självgallring med tillfällig manuell ringbarkning av gran för att på sikt skapa ett till 80 % lövdominerat skogsbestånd med hög frekvens stående och liggande död ved. För att öka andelen död lövved kan det även vara aktuellt att ringbarka viss andel björk.

4.15 Skötselområde 15: Friluftsliv

4.15.1 Kvalitetsmål

- Stömne ska vara väl anpassat för besökare genom god skyltning, väl underhållna leder samt information över kulturhistoriska och biologiska värden. För att göra naturreservatet lättillgängligt för allmänheten är det viktigt att det är lätt att hitta både till och inom naturreservatet.
- Det ska finnas minst 1,5 kilometer väl markerade och underhållna leder.
- Vid p-platsen ska det finnas två iordningställda rastplatser, en väl underhållen informationstavla med karta och information över naturreservatet samt ett torrdass. Vidare ska det finnas en rastplats nere vid Glafs fjordsbryggan, en rastplats inne i ekhagen samt en träbänk vid trefaldighetskällan. Vid trefaldighetskällan, samt Glafs fjordsbryggan bör det även finnas mindre informationsskyltar som kortfattat beskriver områdenas historik.
- Information som på ett lättförståeligt sätt förklarar olika åtgärder, skötselmetoder samt upplevelsevärden för besökare bör finnas dels vid p-plats samt invid faunadepåer.
- En skylt med information om ornitologiska värden bör sättas upp i delområde 7.
- Vid passager mellan beteshagar ska det finnas enkla grindar som möjliggör för besökare att komma fram.

4.15.2 Åtgärder

För att underlätta för besökare att ta sig runt i naturreservatet är det viktigt att lederna hålls efter. Sly och högvuxen vegetation på och intill leder ska årligen röjas bort. Träd som har eller riskerar att kunna falla över leder eller rastplatser ska omedelbart tas bort. Ledmarkeringar och gränsmarkeringar ska kontrolleras och bättras på vid behov.

Naturvård
Liv Lötberg

Rastplatser, torrdass och p-plats ska vara väl utmärkta och kontinuerligt underhållas. Stängsling runt beteshagar ska kontinuerligt kontrolleras och renoveras vid behov. Vid p-platsen ska det finnas en karta samt information om naturreservatet, där det tydligt framgår vilka syften som finns med naturreservatet samt anledningen till de skötselmetoder och åtgärder, t.ex. satsning på död ved, betesdrift etc., som gäller för Stömne. Vidare är det intressant med information om naturreservatets kulturhistoriska bakgrund. Kortfattad historik bör även finnas uppsatt vid Glafsfiordsbryggan och trefaldighetskällan angående områdenas historik.

För att öka kunskap hos besökare bör informationsskyltar placeras intill faunadepåer vid delområde fem och tio där nyttan med solbelyst död ved och de organismer som gynnas av detta substrat förklaras. Ur ett pedagogiskt och upplevelsemässigt syfte vore det även positivt med en skylt invid den spångade vandringsleden i delområde sju som informerar om vilka fåglar som besökaren kan förväntas se eller höra inne i skogsbeståndet.

5 Uppföljning

5.1 Uppföljning av skötselåtgärder

Tillsynsmannen ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts, vem som utfört dem samt när de genomförts.

I den årliga dokumentationen bör följande ingå:

- Skyltning och leder
Vad, vilka områden och tidsåtgång.
- Skötsel av rastplatser och torrdass
Vad, vilka områden och tidsåtgång.
- Betesdrift
Vilka hagar. Mellan vilka datum. Djurslag och djurantal.
- Eventuell betesputsning, gräsbränning eller röjning
Vilka hagar. Mellan vilka datum. Metod och tidsåtgång
- Röjningar/gallringar i områden som ej sköts årligen
Vad, vilka områden och tidsåtgång.
- Eventuella åtgärder i skogsbestånd
Vad, vilka områden och tidsåtgång.

Naturvård
Liv Lötberg

5.2 Uppföljning av kvalitetsmål

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs varje år för:

- Skyltning, information och leder
- Rastplatser, p-plats och torrdass
- Kvarstående vegetationsmängd i betesmark
- Røjning av spireabuskage
- Att bete sker vid rätt tidpunkt och omfattning

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 3:e år för:

- Slåtter- eller røjning av vegetationen inom delområde 2C

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 6:e år för:

- Ohävdsvvegetation i betesmark
- Inventering av insektsfauna på ek och andra lövträd i delområdena 3 och 10
- Elfiske i Styggbäcken

Reservatsförvaltaren ansvarar för att uppföljning av kvalitetsmål genomförs vart 12:e år för:

- Utbredning av arealer
- Krontäckning av träd och buskar
- Andelen gran
- Andelen stående- och total död ved
- Förekomst gamla och grova träd inom delområde 6
- Förekomst ek inom delområde 2, 9 och 10
- Förekomst hålträd inom delområde 9, 10 och 11
- Förekomst högstubbar inom delområde 9, 10 och 11
- Vass och vattenvegetation
- Ringbarkning/högkapning av unga träd för att friställa grova lövträd och gamla granar.
Bör göras lite i taget varje år och inte vid ett tillfälle för att få spridning, dels på murkningsstadier hos den döda veden, dels på ljusöppningarna runt grova lövträd.
- Inventering av svampfloran i delområdena 6, 9 och 12
- Inventering av fjärilar i delområdena 6 och 9

Naturvård
Liv Lötberg

6 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Skötselområde	Prioritet
Markvård			
Bete	Varje år	2, 5 och 10	1
Odlingsmark	Varje år	4 och 8	1
Röjning av spireabuskage	Varje år	2	2
Slätter/bete/röjning	Vart 3:e år	2 (delområde 2C)	2
Ringbarkning/högkapning	Vart 12:e år	6, 7, 9 och 11	2
Sötvatten			
Mätning av normalvattenstånd	2007-2009	12	1
Elfiske	Vart 6:e år	12	2
Röjning av vass och vattenväxter	Vart 12:e år	1	1
Anläggningar för friluftslivet			
Underhåll av skyltar och leder	Vid behov	14	1
Underhåll av p-plats, rastplatser, information och torrdass	Vid behov	14	1
Uppföljning/inventering			
Ohäldsvegetation	Vart 6:e år	2, 5 och 10	1
Utbredning av arealer	Vart 12:e år	2, 3, 4, 6 och 10	1
Krontäckning av träd och buskar	Vart 12:e år	2 och 10	1
Andel stående död ved	Vart 12:e år	6, 9 och 11	1
Andel total död ved	Vart 12:e år	6, 9, 11 och 13	1
Andel gran	Vart 12:e år	6, 7, 9 och 11	1
Förekomst ek	Vart 12:e år	2, 9 och 10	1
Förekomst hålträd	Vart 12:e år	9, 10 och 11	1
Förekomst högstubbar	Vart 12:e år	9, 10, 11	1
Förekomst gamla och grova träd	Vart 12:e år	6	1
Elfiskemätningar i Styggbacken	Vart 6:e år	13	2

Naturvård
Liv Lötberg

Inventering av insektsfaunan på ek och andra lövträd	Vart 6:e år	3 och 10	3
Inventering av svampfloran	Vart 12:e år	6 och 11	3
Inventering av fjärilsfaunan	Vart 12:e år	6 och 9	3
Vattenflödesmätningar	2007-2009	13	1
Arkeologisk inventering		6	2

7 Genomförd dokumentation

Området har dokumenterats i fält av Liv Lötberg m.fl. under åren 2006-2009 inför revidering av skötselplanen.

Lundberg, S. opubl. Fällfångstinventering av vedlevande insekter på ek inom Stömne 1996, 1997 och 1999. Stencil.

Löfgren, R. 1971. Stömne naturreservat Arvika kommun Värmlands län – Vegetationsbeskrivning. Länsstyrelsen i Värmlands län augusti 1971:3.

Lötberg, L. & Wahlström, N. 2009. Artkartering av fladdermöss i Värmlands län 2007 och 2008 – inventering med ultraljudsdetektor och nätfångst. Länsstyrelsen i Värmlands län. 2009:29

Nilsson, S.G. & Baranowski, R. 1997. Förändringar i utbredning av sydliga vedknäppare (Coleoptera: Elateridae och Lissomidae) i Sverige. Entomologisk Tidskrift 118 (2-3): 73-98.

Nilsson, S.G. & Baranowski, R. 1996. Förändringar i utbredning av nordliga vedknäppare (Coleoptera: Elateridae och Lissomidae) i Sverige. Entomologisk Tidskrift 117 (3): 81-97.

Nilsson, S.G. & Baranowski, R. 1994. Indikatorer på jätteträdskontinuitet – svenska förekomster av knäppare som är beroende av grova, levande träd. Entomologisk Tidskrift 115 (3): 81-97.

Nordström, A. Järnbruk Pappersbruk Glasbruk i Arvikabygden. 100-104.

HUR MAN ÖVERKLAGAR LÄNSSTYRELSENS BESLUT

VAR SKALL BESLUTET ÖVERKLAGAS	Länsstyrelsens beslut kan skriftligen överklagas hos regeringen, Miljödepartementet .
VAR INLÄMNAS ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall inlämnas/skickas till Länsstyrelsen och inte till regeringen.
TID FÖR ÖVERKLAGANDE	Skrivelsen måste ha kommit in till Länsstyrelsen inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet , annars kan Ert överklagande inte tas upp till prövning.
HUR MAN UTFORMAR SITT ÖVERKLAGANDE M M	I skrivelsen skall Ni - tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarienumret) - redogöra för hur Ni anser att beslutet skall ändras Ni bör också redogöra för varför Ni anser att Länsstyrelsens beslut är felaktigt. Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er. Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till Länsstyrelsen.
ÖVRIGA HANDLINGAR	Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.
UNDERTECKNA ÖVERKLAGANDET	Er skrivelse skall undertecknas och namnteckningen förtydligas. Uppge också postadress samt telefonnummer där Ni kan nås dagtid.